

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr II.

Tisdagen den 20 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 47, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 (nr 245) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till
dels riksdagens skrivelser till Konungen:
nr 48, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;
samt
nr 51, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;
dels ock riksdagens förordnanden:
nr 49, för revisionssekreteraren Nils Teodor Ljunggren att vara riksdagens justitieombudsman;
nr 50, för häradshövdingen Folke Rudewall att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;
nr 52, för förutvarande statsrådet Frans Gustaf Sture Centerwall att vara riksdagens militieombudsman; samt
nr 53, för häradshövdingen Ivar Lamech Wieslander att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avståendë i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;
nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.; samt
nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att biträda ackordsuppgörelser i fråga om kronans fordringar för försålda kronoegendomar.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 47, angående försäljning av kronans fallandelar i Kasselälven m. m.; och
nr 51, angående anslag till vattenledning för tekniska högskolan och statens väginstitut m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 52, angående fortsatt reglering av tillverkningen och avsättningen av potatismjöl.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 53, angående bemyndigande att förordna om uttagande av viss tilläggstull å druv- och stärkelsesocker m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående medel till luftskyddsanordningar vid telegrafverket m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 57, med förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 58, angående förstärkning av fjärde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 2, 3, 9 och 37, andra lagutskottets utlåtanden nr 4—6 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 7 och 8.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 3, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatsens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet, skulle sättas sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Herr *Nordenson* väckte en motion, nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

*Interpellation
ang. extra
anslag till det
frivilliga skyt-
teväsendet.*

Herr **von Heland** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Till de s. k. beredskapsskjutningarna, som på initiativ av Skytteförbundens överstyrelse ägde rum under september—december månader, beviljade urtima riksdagen ett anslag om 75,000 kronor. I skjutningarna deltog c:a 22,000 skyttar emot beräknade 15,000. Cirka en miljon skott lossades. Överstyrelsen har även till Kungl. Maj:t avgivit anbefallt förslag om anslaget fördelning med 7.5 öre pr skott, varigenom detsamma blir förbrukat.

Tillströmningen till skytteväsendet har emellertid glädjande nog alltjämt fortsatt i sådan omfattning, att det framstår som ett uppenbart behov att kunna fortsätta beredskapsskjutningarna. Särskilt sedan »Rikskommittén för be-

Interpellation ang. extra anslag till det frivilliga skyttväsendet. (Forts.)
redskapsskytte» bildats och utsänt sitt upprop, undertecknat av bl. a. ordförandena i L.O. och RLF samt ordförandena i samtliga politiska ungdomsorganisationer, har en massanslutning till skytteföreningarna ägt rum.

Skytteförbundens överstyrelse har därför i hemställan till Kungl. Maj:t begärt att regeringen ville hos riksdagen begära ett extra anslag om 300,000 kronor, beräknat efter 60,000 skyttar, som skjuta 50 skott pr man till ett pris av 10 öre pr skott. Enär föreningarnas ekonomiska resurser äro mycket små och för att de icke alltför länge skola behöva förskotta kostnaderna, har överstyrelsen begärt, att anslaget skall uppföras å *tilläggsstat* till riksstaten för *innevarande budgetår*. Dessutom har överstyrelsen begärt 270,000 patroner avsedda för skjutning med automatgevär.

Intresset är mycket stort inom föreningarna, där man för var dag frågar sig om och i så fall när man kan förvänta penningmedel och ammunition till de nu pågående beredskapsskjutningarna. Det vore därför synnerligen önskvärt, att ett beslut i ärendet snarast möjligt kunde komma till stånd.

Jag ber därför om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta en fråga, huruvida under närmaste framtid skytteförbundets önskemål kommer att föreläggas riksdagen.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 21 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Ang. tidigare påbörjande av den militära utbildningen av årets studenter.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Herlitz* till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställt följande fråga: »Anser regeringen det vara möjligt och lämpligt att på ett eller annat sätt påskynda årets studentexamina och att låta de blivande studenterna tidigare, än eljest sker, påbörja sin militära utbildning?»

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **Bagge**, som enligt å föredragningslistan gjord anteckning komme att vid detta sammanträde besvara herr *Herlitz* berörda fråga, erhöi ordet och anförde. Herr talman! Herr *Herlitz* har till mig riktat frågan, huruvida regeringen anser det vara möjligt och lämpligt att på ett eller annat sätt påskynda årets studentexamina och att låta de blivande studenterna tidigare än eljest sker påbörja sin militära utbildning.

Som svar på denna fråga får jag anförä följande:

Det är tekniskt svårt att anordna studentexamen på sådant sätt, att studentskrivningarna kunna vara avslutade före påsk. En framflyttning av skrivningarna skulle dessutom för abiturienterna medföra olägenheter, eftersom repetitionsarbetet planlagts och bedrivs med tanke på att skrivningarna skola påbörjas vid den redan bestämda tidpunkten.

Däremot är det tänkbart att forcera den muntliga studentexamen, dels genom att förkorta tiden mellan skrivningarnas avslutande och den muntliga prövningens påbörjande, dels genom att påskynda själva prövningarna, exempelvis genom att förordna ett större antal censorer än vanligt. En förkortning av tiden mellan skrivningarnas avslutande och den muntliga prövningens påbörjande skulle, enligt vad jag inhämtat, medföra en förhållandevis obetydlig tidsvinst. Den tidsvinst, som skulle ernås, ifall ytterligare 12 censorer förordnades, skulle uppgå till endast omkring en vecka. Möjligen kan den muntliga studentexamen i första hand anordnas vid gossläroverken i syfte att möjliggöra för i varje fall de manliga abiturienterna vid dessa läroverk att tidigare påbörja sin militära utbildning. Tekniskt ogörligt är detta icke.

Det är icke möjligt att i vidare mån än redan skett nu ingå på dessa frågor. Skulle från militär utbildningssynpunkt några fördelar ernås genom åtgärder av denna art, böra de enligt min mening ytterligare övervägas, och jag kommer i fortsättningen att uppmärksamma spörsmålet.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag tackar herr statsrådet för det utförliga svar, som han har givit. Om jag har rätt uppfattat det, var det i viss mån nedslående, ty han hade kommit till den slutsatsen, att det inte skulle vara så stora resultat att ernå.

Jag skall, utan att tilltro mig att kunna överblicka saken, ändå tillåta mig att sätta ett litet frågetecken på en punkt. Det var, då det betonades, att det egentligen var omöjligt att anordna skrivningarna vid en väsentligt tidigare tidpunkt, emedan, som det yttrades, abiturienterna i så fall inte hinna med sitt repetitionsarbete. Ja, förhållandet är just det, att vad som återstår av de bli-

Ang. tidigare påbörjande av den militära utbildningen av årets studenter.

(Forts.)

vande studenternas arbete bara är repetitionsarbetet. Anledningen till att jag trott mig kunna väcka den här frågan är, att det för abiturienterna inte återstår något inhämtande av nytt vetande, utan vad som återstår är bara detta repetitionsarbete, som bara tjänar till att göra dem beredda för examen. Men då kan man ju resonera på det sättet: låt oss ta skrivningarna mycket tidigare än man eljest hade tänkt sig! Låt oss därvid göra klart för oss, att abiturienterna inte ha hunnit repetera så grundligt som eljest. Låt oss bedöma skrivningarna på annat sätt! Låt oss få metoder, enligt vilka lärarna få meddela vad som hunnit repeteras, och låt oss ta hänsyn därtill vid skrivningarnas bedömning. Jag vågar naturligtvis inte utan vidare utredning uttala någon bestämd mening, men jag har den föreställningen, att man även på detta stadium i proceduren skulle kunna vinna något.

Jag ber till slut att få uttala min tacksamhet för herr statsrådets intresse för saken och min förhoppning, att den måtte så grundligt och noga som möjligt övervägas även i fortsättningen.

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Hagström* till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet riktat en så lydande fråga: »Ämnar statsrådet även i fortsättningen, liksom 1939, tolka riksdagens beslut, att bidrag ur anslaget till ladugårdsförbättringar skola utgå till lantbrukare, 'vilka leva under likartade förhållanden' som de i Västerbottens och Norrbottens läns fjälltrakter samt i Göteborgs och Bohus läns stenindustridistrikt, så, att jämväl ett i jordbrukshänseende så lyckligt lottat län som Malmöhus län skall kunna komma i fråga?»

Ang. grunderna för statsbidrag till ladugårdsförbättringar.

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **Pehrsson-Bramstorp**, som enligt vad föredragningslistan utvisade komme att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga och nu yttrade: Herr talman! Herr Hagström har till mig riktat följande fråga: »Ämnar statsrådet även i fortsättningen, liksom 1939, tolka riksdagens beslut, att bidrag ur anslaget till ladugårdsförbättringar skola utgå till lantbrukare, 'vilka leva under likartade förhållanden' som de i Västerbottens och Norrbottens läns fjälltrakter samt i Göteborgs och Bohus läns stenindustridistrikt, så, att jämväl ett i jordbrukshänseende så lyckligt lottat län som Malmöhus län skall kunna komma i fråga?»

Anledningen till frågan är tydligen att Kungl. Maj:t beviljat Malmöhus läns hushållningssällskap ett belopp av 5,000 kronor att utlämnas såsom bidrag till ladugårdsförbättringar. Jag vill då först framhålla, att under de senaste åren mindre bidrag lämnats till ett stort antal hushållningssällskap i andra delar av landet än övre Norrland och Göteborgs och Bohus län. Huvudparten av bidragen har emellertid utgått till Norrbottens och Västerbottens samt Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap. I statsverkspropositionen har uttryckligen angivits att syftet med bidragen vore försöksverksamhet. Ur denna synpunkt torde även bidragen till vissa sydsvenska och mellansvenska hushållningssällskap vara väl försvarade. Meningen har ju varit att denna bidragsverksamhet skulle kunna tillämpas i större utsträckning, därest arbetslöshet i mera betydande omfattning skulle komma att uppstå. Utan erfarenheter lär det emellertid icke vara möjligt att i en sådan situation igångsätta arbeten i större omfattning. Försöksverksamheten torde även kunna lämna anvisning åt enskilda, som äro i stånd att utan bidrag åstadkomma bättre ladugårdar.

1933 års mjölk- och mejeriutredning, som på sin tid framlade förslag rörande statliga bidrag till ladugårdsförbättringar, grundade detta bland annat på

Ang. grunderna för statsbidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)
en undersökning rörande ladugårdarnas och den tillhörande inredningens beskaffenhet inom vårt lands skilda delar. Av undersökningen framgick att även i syd- och mellansverige en mycket stor procent, särskilt av de medelstora och små jordbruket, har ett otillfredsställande ladugårdsbyggnadsbestånd.

Det är att märka, att oberoende av vilket hushållningssällskap som erhållit anslag har Kungl. Maj:t bestämt att statsbidragen skola användas till försöksverksamhet avseende ladugårdsförbättringar inom sådana delar av hushållningssällskapens områden, där behovet av dylika förbättringar är särskilt trängande samt bidrag till deras utförande finnes påkallat med hänsyn till rådande arbetslöshet eller bristande tillgång till lämpligt virke, långa avstånd eller dåliga kommunikationer. Som bekant kunna förhållandena i dessa avseenden skifta mycket även i sydsvenska och mellansvenska län. Därest icke riksdagen annorlunda beslutar, bör därför, enligt min mening, bidrag även i fortsättningen kunna lämnas enligt samma principer som hittills.

Herr Hagström: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det erhållna svaret. Emellertid står det intrycket kvar, att herr statsrådet verkställt anslagsfördelningen efter delvis andra grunder än som innefattas i riksdagens beslut.

Då riksdagen år 1936 första gången beviljade anslag till ladugårdsförbättringar, begränsades anslaget användningsområde till fjälltrakterna i Tärna och Dorotea socknar i Västerbottens län. Anslaget motiverades med svårigheterna att där anskaffa och framforsla byggnadsmaterialier. I sitt utlåtande vid 1937 års riksdag över förslaget om anslag även detta år anförde jordbruksutskottet följande, som jag ber att få citera: »Vid prövning av nu föreliggande anslagsäskande om 250,000 kronor har utskottet beaktat, att bidrag främst skola utgå till lantbrukare i Norrbottens län, vilka leva under likartade förhållanden som de i Tärna och Dorotea socknar, samt till personer i Göteborgs och Bohus län, vilka hårt drabbats av där rådande arbetslöshet. Ehuru utskottet ej vill motsätta sig, att, på sätt departementschefen föreslagit, bidrag skulle kunna utgå jämväl till andra län, än de sist nämnda två länen, där förhållandena äro likartade, förutsätter utskottet att förevarande bidragsverksamhet betraktas som tillfällig och allenast betingad av särskilt ömmande omständigheter i vissa kommuner.»

Detta utlåtande blev godkänt av riksdagen, som därmed hade lämnat direktiv för anslagens fördelning. Riksdagen hade därmed också tydligt sagt ifrån, att endast trakter, »där förhållandena äro likartade» med dem i de nämnda orterna i Norrland och i Göteborgs och Bohus län, skulle kunna få komma in fråga.

Det är visserligen sant, att under 1939 blott 5,000 kronor tilldelades Malmöhus län, men om man söker stöd för den åtgärden i riksdagens direktiv, så måste man finna, att det i alla fall var jämnt 5,000 kronor för mycket. De jordbruk, som erhöles bidrag, kunna nämligen inte hänföras till den kategori, som riksdagen avsett att stödja. Det ena, om cirka 20 tunnland, är delvis beläget innanför Skanörs stadsgräns, och det andra, som är ungefär lika stort, ligger blott en kilometer därifrån.

Då man vet, att det blott är en ringa del av behovet i de trakter, som riksdagen tagit sikte på, som ännu tillgodosetts, så måste det framstå såsom omotiverat att börja blanda in de bördigaste jordbrukslänen i detta sammanhang. Det finnes andra anslag, som äro avsedda att stödja jordbruksnäringen i dessa län.

Särskilt norrlänningarna kunna ju också lätt få den uppfattningen, att de bli missgynnade, därför att statsråd — liksom fallet enligt en gammal sats lär

Ang. grunderna för statsbidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)
vara med eken och adeln — så sällan gå till och bli hårdiga norr om Dalälven.

Häri instämde herr *Lindhagen*.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **Bagge**, som enligt vad å föredragningslistan angivits komme att vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens interpellation angående statsbidrag till Stockholms högskola m. m., erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med denna kammars tillstånd framställd interpellation har herr Lindhagen, i anslutning till en föreliggande framställning från Stockholms högskola om statsbidrag till dess verksamhet, till mig riktat följande frågor:

1. Håller ej statsrådet före, att Stockholms högskola såsom i själva verket numera en omistlig statsinstitution även bör beredas något ekonomiskt bidrag från staten för sin omfattande vetenskapliga verksamhet såsom även av universitetskanslern enskilt nyligen förordats?

2. Anser statsrådet ej, att det i förenämnda sammanhang även prövas från regeringens sida den sedan gammalt diskuterade angelägenheten om en organisatorisk samverkan mellan Uppsala universitet och Stockholms högskola till gagn för båda institutionerna, vetenskapen och landet?

Jag vill erinra, att högskolans berörda framställning avsåg statsbidrag för budgetåret 1940/41 med 300,000 kronor. Framställningen har närmast föranletts av försämringen i högskolans ekonomi, till övervägande delen framkallad genom den minskade avkastningen av dess fonder. Vid remissbehandlingen av denna framställning har jämväl berörts frågan om en närmare samverkan mellan Uppsala universitet och Stockholms högskola.

Av statsfinansiella skäl har det icke varit möjligt att nu tillmötesgå högskolans framställning om statsbidrag. Då emellertid starka skäl anförts för framställningen, har det å andra sidan ansetts lämpligt att, i stället för att avslå densamma, låta den vila tills vidare för prövning framdeles vid läglig tidpunkt. Av vad jag redan anført framgår, att vid denna prövning jämväl frågan om samverkan mellan Uppsala universitet och högskolan kommer under övervägande.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det är ett gammalt ordspråk, som säger, att där det finnes en vilja, finnes det också en väg. Men när ecklesiastikministern förklarar, att det under nuvarande förhållanden vore alldeles omöjligt att bevilja ens det av universitetskanslern föreslagna beloppet av 100,000 kronor, så beror det på att våra styrande av skräck ha upprustat på det sättet, att hur mycket som helst, varje slant skall gå till bombflygplan och till andra dylika barbariska krigsmaskiner. Sådant finnes det alltid pengar till. Vi komma att bli avklädda in på bara kroppen, hela landet! Men när det gäller ett kulturellt ändamål som detta, finnes det inga pengar.

Om jag vore ecklesiastikminister, skulle jag omedelbart ha tillstyrkt universitetskanslerns yrkande. Och om därigenom ett bombflygplan, som kostar 650,000 kronor, skulle blivit nödlidande, finge man väl ta ut de 100,000 kronor, som felades, på skattevägen eller på något annat sätt.

Emellertid får man i dessa tider vara tacksam för att ett svar avgivits på en bifallen interpellation, vilket ju var regel i de gamla goda tiderna, men icke nu. Vidare är det ju ett glädjeämne att själva saken icke förklarats onyttig, utan tvärtom. De synpunkter, som ha uttalats i min interpellation, ha statsrådets hjärta i någon kommande tid — efter syndafloden eller någon an-

Ang. statsbidrag till Stockholms högskola m. m.

Ang. statsbidrag till Stockholms högskola m. m. (Forts.)
 nan slik period i världens nuvarande mörkläggning. Det innebär praktiskt taget ungefär detsamma som avslag. Ty till de s. k. »calendas græcas» kan högskolan knappast vänta.

Jag är således ganska nöjd med svaret men på samma gång ganska missnöjd med detsamma.

Herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Det var ju tråkigt att herr Lindhagen har så blandade känslor i fråga om detta svar. Beträffande första delen av hans inlägg skall jag inte ingå i någon debatt, ty det tjänar inte mycket till. Jag vill bara säga, att det är inte mycken glädje med vare sig Stockholms högskola eller någonting annat i detta land, om det blir så, att vi inte kunna klara våra försvarsmedel och vårt oberoende.

Jag vill också säga — och det kanske kan intressera både herr Lindhagen och kammaren — att dess bättre är Stockholms högskolas ekonomi för tillfället säkerställd genom privata bidrag, varför inga omedelbara bekymmer äro för handen.

När herr Lindhagen säger, att »om det finnes vilja, finnes det också väg», så vet nog herr Lindhagen lika väl som jag, att om det finnes någon här i landet, som skulle ha vilja att hjälpa Stockholms högskola, så är det undertecknad.

Herr **Lindhagen**: Jag hade inte reda på att hjärtelaget hos det nuvarande statsrådet var så varmt för denna fråga. Och då han förklarar, att han mer än någon annan behjärtar den, vill jag hoppas, att han får sitta kvar på sin post ända till den tidpunkt, då han såsom företrädare för den högsta viljan kan låta denna komma till uttryck så, att högskolan må komma att behandlas som en oundgänglig statsinstitution. Det värdefullaste och tacknämligaste i hans svar finner jag vara denna upplysning att han står i främsta eldlinjen, då det gäller för statsmakterna att tillgodose kulturen på vetenskapens mark.

När jag här talar om vetenskapen, inbegriper jag icke — och det säger jag för att inte bli missförstådd — den vetenskap, som på det mest snillrika sätt och så, att det nästan verkan som en dröm, sysslar med att uppfinna och förbättra fler och fler krigiska förstörelsemedel, som till slut komma att tillintetgöra oss alla. Den vetenskapen borde förbjudas, men det ha vi ju ingen makt till, och det har inte heller herr statsrådet. Vi få alltså båda två resigenera inför nämnda utslag av ett vetenskapens barbari.

Herr statsrådet **Bagge** avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 50, angående anslag till om- och tillbyggnad av ekonomibygnaderna vid dövstumskolan å Broby gård m. m.; samt

nr 55, med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § och 14 § 2 mom. lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Nordensons* motion, nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Understöd åt verksamhet för villkorligt dömda och för frigivna fångar m. fl. för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 50,000 kronor.

*Anslag till
verksamhet för
villkorligt
dömda m. fl.*

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling upptagit en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion, nr 140, vari hemstälts, att riksdagen måtte dels hos Kungl. Maj:t äska ett ingående övervägande av de straffriförklarades, villkorligt dömdas och frigivna fångarnas försörjningsproblem, dels ock i avvaktan därå höja ifrågasvarande anslag till 300,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I:140, i vad den avsåge anslagsbeloppet, måtte till Understöd åt verksamhet för villkorligt dömda och för frigivna fångar m. fl. för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 50,000 kronor;

b) att motionen I:140, i vad den avsåge förnyat övervägande av hit hörande klientels försörjningsproblem, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Herr talman! En av de av statsmakten mest bortglömda och missvårdade humana uppgifterna för densamma är straffriförklarades, frigivna fångars och villkorligt dömdas försörjningsproblem. Denna angelägenhet är till den grad missvårdad, att det kunna kammarens ledamöter inte göra sig en föreställning om. Men jag har på grund av min domarverksamhet och riksdagsförpliktelse fått sätta mig in i saken och har därvid kommit till det resultatet, att här måste åtminstone motioneras för att väcka uppmärksamheten på detta barbari i styrelsesättet.

Nu är det ju vanligt och begripligt, att statsutskottets ledamöter, som inte äro inne i saken, blint följa Kungl. Maj:t. Det finnes föga möjlighet att uppbringa förståelse för här ifrågasvarande människors kamp för livet. Särskilt gäller detta de s. k. straffriförklarade, som ju lagligen skulle umgälla ett

Anslag till verksamhet för villkorligt dömda m. fl. (Forts.)

brott med ett minskat straff såsom psykopater men som i de flesta fall laglöst bortdömas till mångårslångt, ja livstidslångt kärlekslöst »förvar» i de psykiatriska maktfullkomligheternas bastiljer. Och väl utsläppta få de kämpa oerhört för tillvaron, ty bara det viskas om att en människa varit föremål för psykiatrisk undersökning, vika försörjningsmöjligheterna, stora och små, ifrån honom. Även om han har lyckats skaffa sig arbete, indrages det.

Jag har själv jämte andra stått i för att hjälpa sådana här människor till rätta med min domarerfarenhet och mitt samvetes förpliktelser. Ibland har det lyckats i någon mån. Men har det lyckats dem att slå sig fram till ett visst uppehälle, så kommer det där, att »vederbörande har en gång varit undersökt av läkare och därvid förklarats vara mindre tillräknelig, och då kan man ju inte ha honom i sin tjänst». Man berövar dem alla möjligheter att livnära sig. Goda meriter, som de förvärvat, och företag, som de med hjälp här och där startat, slås i spillror genom denna fläck, som åsatts dem genom ett godtyckligt av separatlagar stött psykiatriskt ingripande.

I första punkten i min motion hemställer jag, att riksdagen ville »hos Kungl. Maj:t äska ett ingående övervägande av de förenämnda människornas försörjningsproblem». Det förhåller sig nämligen inte alls på det sätt, som utskottet har föreställt sig. Vad utskottet säger är bara ett kringgående av saken eller gäller en obetydlig del av saken, men inte alls hela saken. Därför är denna första punkt i motionen i hög grad behjärtansvärd och borde bifallas.

Vad sedan beträffar det för ändamålet upptagna anslaget, som ju är en obetydlighet, mindre än ingenting skulle man nästan kunna säga, har det undergått ytterligare en stark nedskrivning. Till understöd åt hela denna verksamhet för straffriförklarade, frigivna fångar och villkorligt dömda har tidigare utgått ett belopp på något över 50.000 kronor, men det nedprutades av urtiman till en fullkomlig bagatell, vilket kommit det att framstå som ännu mera löjligt. Till bombflygplan — förlåt att jag ofta måste återkomma till dessa världens herrar — finnes det som sagt alltid pengar. Men min motion rör sig också om en försvarslinje, herr talman, en försvarslinje för de i lagstiftningen mest missvärdade och misskända. Ty de befinna sig mitt i en eldlinje i sina försörjningsproblem, och där offras de obarmhärtigt även av den civila statsmakten.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Jag ber att få fästa herr Lindhagens uppmärksamhet på att de straffriförklarades försörjningsfråga inte ordnas genom justitiedepartementet, utan genom socialdepartementet. Det är ju så, att de straffriförklarade överföras från fångvården till sinnessjukhus, och där utskrivs de av den nämnd, som har denna sak om hand och som lyder under socialdepartementet. Denna nämnd har kuratorer till sitt förfogande, som sörja för att dessa straffriförklarade, liksom alla andra, som utskrivs från sinnessjukhusen, erhålla möjlighet att försörja sig, när de träda ut i det civila livet. De straffriförklarade behandlas av myndigheterna således på alldeles samma sätt som andra sinnessjuka, när det gäller att skaffa dem möjlighet att förvärva sitt uppehälle, sedan deras sjukvård har avslutats.

Herr **Nilsson, Bernhard**: Herr talman! Tredje avdelningen i statsutskottet, som berett detta ärende, har gjort det mycket grundligt, och till och med haft föredragning från fångvårdsstyrelsen angående denna punkt och den

Anslag till verksamhet för villkorligt dömda m. fl. (Forts.)
därav föranledda motionen. Avdelningen kom till det resultatet, att det inte var möjligt att för närvarande göra mer än som föreslagits i den kungl. propositionen, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindhagen**: Att det inte anses möjligt, beror på att den goda viljan saknas, och om jag fick sitta i beredningen, skulle det nog finnas möjligheter. Och man skall inte komma och åberopa några så kallade experter, som äro med om och utnyttjas blott för att hålla sin hand över detta stora ovärdiga system.

Justitieministern anmärkte, att detta ärende inte hörde till hans departement, men då får han väl vända sig till statsutskottet, som behandlat denna fråga under hans huvudtitel, samt se till att herrarna i regeringen hålla reda på, vart frågorna höra hemma. Man kan inte begära, att riksdagen skall veta, att en fråga hör till ett annat departement än det, under vars huvudtitel den behandlas, och vederbörande departementschefer få hålla kontakt med varandra, så att frågorna bli behandlade i behörig ordning.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 38—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna för kapitalinvestering i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Punkterna 1—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till fortsatt anläggning av dubbelpår för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 1,750,000 kronor.

Anslag till fortsatt anläggning av dubbelpår.

I en av herr *K. Petersson* inom första kammaren väckt motion, nr 20, hade hemställts, dels att riksdagen måtte uttala sig för att dubbelpårsarbetena vid statsjärnvägarna fortfarande måtte koncentreras till västra stambanan samt där bedrivs i forcerad takt, dels ock att anslaget för ändamålet måtte höjas från 1,750,000 kronor till 10,000,000 kronor.

Anslag till fortsatt anläggning av dubbelspår. (Forts.)

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 20 — måtte till fortsatt anläggning av dubbelspår för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 1,750,000 kronor.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Statsutskottets utlåtande över den i ämnet väckta motionen föranleder från min sida endast ett par korta erinringar.

Det är mycket riktigt som statsutskottet säger, att denna dubbelspårsanläggning i sin helhet skulle bli ett företag på lång sikt. Att det skulle ta sju eller åtta år, innan arbetet blir färdigt, förefaller mig vara en rimlig uppskattning. Emellertid har jag utgått ifrån att ett arbete som detta även i ofullbordad skick kommer att medföra en ökning i trafikkapaciteten, som kan bli av största betydelse, inte minst under så brydsamma förhållanden som vi nu ha. Varje fullbordad delsträcka betyder ju en ökning av kapaciteten på hela linjen. Avsikten med motionen har varit, att man i hastigare tempo än som nu sker skulle kunna avveckla de förträngningar, som förefinnas på denna viktiga trafikled.

Min andra erinran gäller det uttalande som utskottet gör nederst på sid. 16: »Till sist vill utskottet framhålla vikten av att från verksledningens sida noggrant beaktas den inverkan dubbelspårsarbetena — — — kunna särskilt i fråga om materielleveranser utöva på behov, som i nuvarande kritiska läge måste framstå som betydligt mera angelägna.» Jag tolkar detta så, att utskottet här vill uttala en varning till järnvägsstyrelsen mot att låta dubbelspårsarbetena på något sätt inkräkta exempelvis på anskaffningen av rullande materiel. Att anskaffningen av rullande materiel i närvarande stund är en utomordentligt betydelsefull angelägenhet, därom är jag givetvis med utskottet fullt ense. Jag betraktar den som så betydelsefull, att jag starkt ifrågasätter klokheten av att under nuvarande förhållanden ställa svenska järnvägsvagnar till utländsk macts förfogande mot utfästelser vilkas infriande vi inte ha någon möjlighet att kontrollera. Emellertid vill jag tillägga, att jag inte har uppfattat saken så, som om vi hade att välja mellan det ena och det andra. Det kan inte bli fråga om ett antingen—eller, utan det måste bli fråga om ett både—och. Vi måste det ena göra och det andra icke låta.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få uttala den förhoppningen, att den tanke, som i motionen framkastats, icke måtte avskrivas från dagordningen, utan att vi, i den mån förhållandena så medge, måtte inrikta våra ansträngningar på att fullborda den ifrågavarande dubbelspårsanläggningen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 23—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
 nr 59, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm, m. m.;
 nr 61, angående förslag för anskaffning av vägmaskiner m. m.; och
 nr 62, angående förvärv av vattenrätt i Ångermanälven m. m.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till anordnande av skolbarnsbespisning jämte en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående rösträtten vid val av gode män enligt lagen om delning av jord å landet. *Ang. rösträtten vid val av gode män enligt jorddelningslagen.*

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 81, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Karl August Johanson* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att till 2 kapitlet 6 § i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skulle göras följande tillägg:

»I köping, som utgör egen kommun, tillkomme rösträtt envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad.»

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! Andra lagutskottet har i sitt utlåtande över denna motion hänvisat till att den fråga, som där beröres, tidigare har varit föremål för riksdagens prövning. Det är riktigt, och jag var inte okunnig om den saken, när jag väckte min motion. Men sedan frågan förra gången behandlades av riksdagen, har en lång tid gått, och något resultat föreligger inte ännu, detta är en av anledningarna till att motionen framkommit.

Frågan om rösträtten vid val av gode män för delning av jord på landet är ju ingen stor sak, men jag anser, att den särskilt för köpingarnas del har en stor betydelse, om det överhuvud taget skall kunna hållas någon laglig stämma för val av dessa gode män. Utskottet har hänvisat till fastighetsbildningssakkunniga och förutsätter, att dessa, då de gå att granska fastighetsbildningsväsendet på landet, även skola ta upp detta spörsmål till behandling. Jag får därför uttala den förhoppningen, att utskottets förutsättningar komma att visa sig vara riktiga och detta inom en ej alltför långt avlägsen framtid.

Herr Norman: Med instämmande i motionärens förhoppning hemställer jag om bifall till utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion angående skyldighet för företagare att anmäla driftsnedläggelse; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående de av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1939 vid dess tjugofemte sammanträde fattade besluten, i vad propositionen hänvisats till lagutskott.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus; samt

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av lägenheten Sporrmossen å Grängesbergs gruvallmänning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 32, angående gäldandet av vissa haverikostnader m. m.;

nr 63, angående viss omläggning av systemet för de värnpliktigas rullföring och redovisning m. m.; och

nr 65, angående befrielse för vicekorpralen S. H. Hansson m. fl. från ersättningskyldighet.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkten 1.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för utrikesdepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1940/41;

b) till Utrikesdepartementet: Avlöningar för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 963,600 kronor.

Herr **Undén**: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att yttra mig om den särskilda punkt i tredje huvudtiteln, som nu är föredragen, utan för att begagna detta tillfälle till några reflexioner om det utrikespolitiska problem, som mer än något annat sysselsätter våra tankar. Vi, som i utrikesnämnden haft ansvaret att å riksdagens vägnar ta del i överläggningar om riktlinjerna för utrikespolitiken, ha kanske också en viss parlamentarisk skyldighet att förklara vår hållning inför kamrarna, när så utan olägenhet kan ske. En särskild anledning till att det yttras något i riksdagen i denna fråga finner jag i de vägledande ord, som Konungen nyss i högtidliga former uttalat och som redan fått starkt gensvar ute i landet.

När den svenska opinionen så allmänt har samlats kring parollen »Finlands sak är vår», så är det uttryck för vår starka känsla av samhörighet med den finska nationen i dess heroiska försvarsstrid. Det är åtskilliga både i Sverige och i andra länder som hade önskat se denna solidaritet omsatt i även andra hjälppformer än dem vårt land hittills har anlitat. Önskemålet från dessa håll

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

har varit, att Sverige skulle sluta upp vid Finlands sida i kriget mot Sovjetunionen. Gentemot yrkanden av denna art betyder Konungens diktamen till statsrådsprotokollet en vädjande maning till alla svenskar att i första rummet känna solidaritet med det egna folket. Inte ens för ett nordiskt broderlands skull, inte ens för Finlands skull ha vi rätt att glömma vårt eget lands framtid och öde.

Medvetandet härom har dikterat Sveriges avböjande hållning till tanken på en nordisk eller svensk-finsk militärallians under de senaste decennierna. Det kan inte nog bestämt understrykas — särskilt gentemot utländska kritiker av vår nuvarande politik — att de svenska statsmakterna under gångna år inte velat lyssna till dem, som fört fram idén om ett försvarsförbund. Vårt land har också varit i sin fulla rätt att anse ett sådant överstiga våra möjligheter. Sverige har inte ett försvarsförbund med Finland såsom Frankrike hade med Tjeckoslovakien. Sverige har inte under fredstid lovat Finland militär hjälp i händelse av angrepp, såsom England hade gjort gentemot Polen. Vi ha önskat stå fria, och vi stå också fria. Vår avböjande hållning under dessa gångna år gentemot försvarsförbundet tanken har enligt den i Sverige förhärskande meningen varken varit kortsynt eller omoralisk eller uttryck för klenmodighet, utan har betydelse på faktiska förhållanden byggd, realistisk politik.

Ändock skulle dessa förnuftsmässiga överväganden av vårt eget lands problem och intressen kanhända inte avhålla det svenska folket från att i nuvarande läge med dess säregna maktkonstellationer spontant ge sin hjälp i form av väpnad intervention i Finland, om inte ett annat faktum hade tillkommit. Detta faktum framhålls i Konungens diktamen till statsrådsprotokollet, då däri uttalas, att om Sverige nu ingrepe i Finland, vi skulle löpa de största risker att bli indragna även i kriget mellan stormakterna. I en sådan situation, heter det däri ytterligare, skulle det dessutom sannolikt bli omöjligt att ge Finland fortsatt hjälp. Jag är övertygad om att dessa Konungens ord skola visa sig ägnade att dämpa de meningsskiljaktigheter, som inom svensk opinion gjort sig gällande, inte om nödvändigheten att hjälpa Finland, utan om formerna för hjälpen. Men det är måhända av en viss vikt, att vi göra klart för oss själva, i vilket avseende olika meningar framträtt.

Såvitt man kan finna av offentliga uttalanden, äro alla eniga om att Sverige bör om möjligt iaktta neutralitet i stormaktskriget. Detta är alltså en riktlinje för svensk utrikespolitik som i nuvarande stund knappast från något håll i vårt eget land kritiseras.

Men i detta program innefattas tydligen också, att Sverige bör underlåta militär intervention i Finland, därest en sådan intervention med säkerhet eller största sannolikhet medför vårt deltagande i stormaktskriget. Det är i grund och botten självfallet, att interventionstanken måste förfalla, om läget är sådant, att intervention omedelbart eller med kort frist drar med sig att vi invecklas i stormaktskriget. Ty därmed kan en interventionsplan överhuvud inte genomföras. Bli Sverige deltagare i det stora kriget, kunna vi inte undvara några stridskrafter för krigföring i Finland. Inte heller skulle i en sådan situation vårt land kunna undvara de mångahanda förnödenheter, som för närvarande i riktig mängd skickas till Finland.

Divergenserna i svensk opinion börja, när det gäller att bedöma, huruvida en militär intervention behöver medföra deltagande i stormaktskriget eller inte. Många ha försäkrat oss, att denna risk inte finns eller att den är obetydlig. I denna bedömningsfråga är det inte lätt att tala fullt öppet. Men det kan alltid föras ett hypotetiskt resonemang från utgångspunkter, vilkas betydelse envar kan i någon mån ha en mening om.

En i detta sammanhang ofta framkastad fråga är, huruvida Tyskland skulle

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)
behålla sin neutrala inställning till det finsk-ryska kriget även efter Sveriges ingripande däri. Om man bortser från uttalanden från tyskt håll, vilka ju kunna tänkas vara till för att dölja de verkliga avsikterna, är det närmast två motiv som skulle föranleda Tyskland att överge sin »neutralitet». Det ena motivet är en eventuell önskan att stödja Sovjetunionen. Åtskilliga bedömare av läget säga oss, att detta motiv inte kommer att spela någon roll. Hur noga de känna till den tyska utrikesledningens avsikter, är inte bekant. Att stödja en uppfattning i denna fråga på opinionen i andra tyska kretsar än den maktägande ledningen av Tysklands utrikespolitik synes i varje fall vara ganska vågat. Men jag lämnar denna sida av saken. Det andra motivet för Tysklands inblandning i händelse av en utvidgning av kriget i öster skulle vara en farhåga för att Sverige, och eventuellt Norge, därigenom komme i alltför starkt beroende av västmakterna, med därav följande konsekvenser för Tyskland. Anser man, att en sådan tysk farhåga är ogrundad, kvarstår möjligheten, att den faktiskt förefinnes hos tyska vederbörande.

Om jag sedan övergår till en annan aspekt av frågan, så är det självklart, att Sverige i händelse av ingripande i det finsk-ryska kriget måste kunna lita på att en fri import av viktiga förnödenheter vore tryggad. Lika säkert är, att vi inte kunde i den tänkta situationen lita till leveranser från Tyskland. Vad vi än må tänka om Tysklands inställning till ett utsträckt krig i öster, kunna vi i varje fall inte förankra en interventionspolitik i en förmodad tysk beredvillighet att genom en rikligt flödande export till Sverige hjälpa oss i ett krig mot Sovjetunionen. Vi finge utan tvivel vända oss åt väster. Vi komme att begära från England allt möjligt direkt stöd och ett underlättande av importen från andra länder.

Det är inte alldeles orimligt att beteckna ett sådant hypotetiskt läge såsom innefattande ett visst beroende av västmakterna. Ett krigförande land kommer nödvändigtvis i starkare beroende av sina leverantörer än ett neutralt land. Utan att tillskriva England några överdrivet egoistiska drag kan man föreställa sig, att England skulle uppställa villkor för sin hjälp. Om härvid den engelska regeringen kastade en sidoblick på sina egna intressen gentemot sin fiende Tyskland, vore det alltför mänskligt. I varje fall bör man i politiken räkna med att den, som är i ett beroende läge, inte längre kan handla med obeskuren självständighet. Dessutom skulle själva det faktum, att Sverige genom militär intervention tagit sitt parti i kriget i öster, betyda ett hinder för vårt land att med någon energi möta påtryckningar från vänner, som hade samma intressen som vi själva i det krig som vi då förde.

Ifall Sverige i det beskrivna läget på grund av, låt mig säga, vänskapliga och kanske föga synliga påtryckningar nödgades göra eftergifter i sin politik eller i sin handelspolitik, som vore kännbara för Tyskland, måste man räkna med en reaktion från detta lands sida såsom alltför sannolik. För den, som vill tänka sig in i detta läge, bör det inte vara någon svårighet att i mer konkreta termer återge de abstrakta resonemang, som här förts. Om man från tysk sida säger sig befara, att en svensk intervention i Finland skulle göra Sverige beroende av västmakterna i mångahanda hänseenden, så behöver det alltså inte vara ett påstående utan realitet. Vi måste tvärtom räkna med en tysk politik som går ut på att i tid förebygga den här antydda hypotetiska situationen. Sverige bleve med andra ord tummelplatsen för de kolliderande stormaktsintressena.

För övrigt, den som tar del av pressuttalanden från västmakterna, där problemet diskuteras, får ovillkorligen det intrycket, att man i allmänhet resonerar från den förutsättningen, att det finsk-ryska kriget, om det utvidgas, övergår till att bli en del av stormaktskriget. Den svenska tankegången om fort-

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

satt neutralitet i detta krig även efter en eventuell intervention i Finland torde knappast ens ha uppmärksammats i dessa länders press. Det är ett indicium så gott som något på uppfattningen. Kombinationen av svensk intervention i kriget i öster och fortsatt neutralitet i kriget i väster förefaller överhuvud vara en politik som bär illusionens prägel.

Ett avböjande av interventionen må inte tydas som en benägenhet att förringa betydelsen av att Finland inte kuvas. Vi blunda på intet vis för de faror, som hota och som ofta framhållits inför den svenska allmänheten under den offentliga diskussionen. Inte heller är den intagna hållningen i och för sig någon garanti för att Sverige för framtiden kan hålla sig utanför stormaktskriget. Men det är, tror jag, den enda praktiskt möjliga politiken i det nu rådande läget. Inom ramen för det av statsmakterna angivna programmet kan och bör all möjlig hjälp ges åt Finland. De uppdragna riktlinjerna tillåta också hjälp av betydande mått. Regeringen kan förvisso härutinnan, liksom i sin utrikespolitik överhuvud, räkna på riksdagens stöd.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! I det läge, vari vårt land nu befinner sig, känner även jag behov av att vid behandlingen av utrikesdepartementets stat göra en kort deklaration.

Visserligen har riksdagen nyligen haft tillfälle att vid remissdebatten giva uttryck åt sin uppfattning om att den med förtroende omfattar den utrikespolitiska linje, som samlingsregeringen konsekvent fullföljer. Visserligen har också nu senast vår vördade Konung i gripande ordalag manat sitt folk att förstå och gilla den utrikespolitik han i fullt samförstånd med sina rådgivare fört och för.

Men det finns grupper, som föregiva sig företräda den allmänna opinionen och som anse sig vara en riktigare avspeglning av folkviljan än riksdagen. Och dessa grupper fordra nu högljutt att få bestämma landets utrikespolitiska kurs. Och man varnar uttryckligen i en stor huvudstadstidning för eventuella förtroendedemonstrationer i riksdagen.

Herr talman! Det må vara tillåtet att fråga, om man verkligen förstår på vilka farliga vägar man här är inne. Landets lagliga regering vill man frändöma förmåga att förstå rikets sannskyldiga väl, kanske också vilja att tjäna rikets intressen. Och om riksdagen förklarar man, »att den överlevat sig själv och i sin nuvarande partibundna gestaltning icke längre är en trogen avspeglning av folkviljan». Vore detta riktigt, skulle vårt land nu — i ett av de mest farofyllda lägen vari det någonsin befunnit sig — sakna lagliga organ att vårda rikets tarv. Det skulle vara opinionsstämningarna ute på möten, offentliga eller hemliga, som skulle bestämma vår utrikespolitik. Oansvariga kommittéer och sammanslutningar skulle vara de enda verkligt befullmäktigade representanterna för folkviljan i Sveriges gamla rike! Förstår man inte, att det bär hän mot anarki och upplösning av hela vårt fäderneärvda lagsamhälle, om man fortsätter på dessa vägar?

Men, herr talman, Sveriges riksdag, som i mer än ett halvt sekel varit det svenska folkets röst i goda som onda tider, får icke låta sig skjutas åt sidan av aldrig så poekande friskaror. Den har rätt att säga sin mening och säga den så, att det hörs över allt Sveriges land. Och den har rätt att åtminstone kräva lika mycken respekt för sin mening som de anonyma ledareskriftena kräva.

För min del vågar jag i dagens läge med största bestämdhet säga, att den utrikespolitiska kurs, som vår Konung och vår regering för, har rätt att bli omfattad med förtroende av det svenska folket.

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

Kom inte och härtill säg, att regeringens finska politik präglas av kallsinighet mot vårt blödande broderland samt bristande vilja och förmåga att förstå vårt eget lands livsintressen, vilka så intimt hänga samman med Finlands! Ett sådant tal kan endast den föra, som antingen är okunnig om vad som gjorts och göres eller också avsiktligt fördöljer sanningen.

Vi, som ansluta oss till regeringspolitiken, ha lika stor rätt som några andra att säga, att vi därigenom tro oss bäst gagna Sveriges sanna bästa. Det är sannerligen icke på grund av någon nationell köld vi intaga denna ståndpunkt. Och ännu mindre är det på grund av bristande insikt om att Finlands sak är vår. Men det är helt enkelt därför, att vi äro livligt övertygade om att Sveriges och Finlands verkliga intressen bäst gagnas genom ett energiskt fullföljande av den hjälpverksamhet, som i frivillighetens form hittills utövats, och att däremot andra vägar, oftast icke direkt angivna, skulle föra oss in i äventyr och faror, som kunde leda både Sverige och Finland ned i avgrunden.

Därmed är givetvis icke sagt, att icke även regeringslinjen kan medföra mycket stora faror. Det blir här fråga om ett svårt avgörande, där allt hänger på varest den bästa översikten över lägets olika aspekter finnes. Man skall vara mycket säker på sin sak för att här våga ett bestämt påstående om den ena eller andra linjens riktighet. Men man måste enligt min mening vara i besittning av en oerhörd självsäkerhet och tillit till sitt eget och sina närmaste meningsfränders omdöme för att våga stiga fram inför allt folket och säga: »Konung och regering och riksdag, som handla med ansvar inför historien, förstå ej detta. Det är endast vi, som ha de riktiga informationerna, endast vi, som icke svika Sveriges sak i farans stund.»

Nu kräver tidens allvar besinning och sammanhållning för värnet av vår frihet och vårt oberoende. Allra minst nu borde det finnas utrymme för splittring av den nationella samhörighet, som är vårt styrkebälte.

Det svenska folket bör och skall till det yttersta och med alla erforderliga offer värna sin frihet. Det har också full insikt om att möjligheterna att med framgång fullgöra denna sin uppgift i högsta grad äro beroende på om vårt tappra broderfolk i öster kan få den hjälp, som sätter det i stånd att avvärja angreppet från en övermäktig fiende. Alla äro därför ense om att Finland skall ha *all* den hjälp, som det är oss möjligt att lämna. Det borde då icke heller vara omöjligt att rörande *sättet* för hjälpens meddelande samlas om den linje, som regeringen företräder och vilken är *den enda linje* om vilken samling kan åstadkommas.

Därvid förutsätter jag självklart, att regeringen utformar hjälpaktionen så, att den ger största möjliga effektivitet, och att formella svårigheter icke få hindra anlitan av vägar, som under lugna tider skulle väcka betänkligheter men som i detta läge äro ofrånkomliga.

När jag därför uttalar mitt förtroende för regeringens utrikespolitiska program, sker det i förvisning om att regeringens handlingar skola göra detta förtroendeuttalande berättigat även i fråga om hjälpen till Finland.

Herr Johansson, Johan Bernhard: När nu en utrikespolitisk debatt kommit till stånd, har denna genom den offentliga diskussion, som de senaste dagarna ägt rum, fått en inramning, som måste sägas icke vara fullt lycklig. De senaste dagarnas händelser ha, såsom alla veta, upprört den allmänna opinionen, som tagit sig uttryck i uttalanden om regeringen och dess politik, vilka i sina omdömen varit mycket stränga. Den av statsministern för några dagar sedan utsända kommunikén om att Finlands regering har begärt militärt bistånd av Sverige, men att den svenska regeringen avböjt denna anhållan, hade fått en av-

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

fattning, som icke var så lycklig. Kommunikén har i sin korthuggna form givit anledning till missförstånd om regeringens inställning till den hjälp, vilken vårt land inom neutralitetens ram kan giva och vilken en allmänt utbredd opinion fordrar, att vi giva åt vårt så hårt prövade broderfolk. Denna, jag upprepar det, olyckliga avfattning av kommunikén har kanske också åstadkommit en viss skada därigenom, att denna offentliga diskussion kring densamma kommit till stånd på sätt som skett, vilket också måhända bidragit till att den hoppingivande hänförelsen för frivillighjälpen åt det för sin frihet kämpande Finland blivit något dämpad, och även utåt har härigenom åstadkommits en viss misstämning.

Detta är så mycket mer beklagligt, som regeringen — med den kännedom jag äger om hithörande frågor — enligt min uppfattning i handling visat en betydligt större villighet att hjälpa Finland inom de gränser det ansetts möjligt, än vad som kunnat utläsas av denna av mig omnämnda kommuniké.

Senare har emellertid den av vår vördade Konung personligen utfärdade proklamationen på ett synnerligen klart sätt givit besked om Sveriges ställning i denna farofyllda tid. Denna proklamation framhåller riskerna för vårt land, men betonar också med värme den villighet till hjälp, som är möjlig inom härför utstakade gränser. Denna senare proklamation har också mottagits med allmän förståelse och allmänt gillande, och det är säkerligen berättigat att uttala den förhoppningen, att den kommer att i hög grad återföra diskussionen kring dessa problem till ett betydligt lugnare sakbedömande. I realiteten innebär vad som sålunda offentliggjorts icke någon förändring i den politik, som tidigare förts och som även vunnit riksdagens godkännande. Att vårt land nu skulle företaga en militär intervention för att i den formen komma Finland till hjälp, är utslutet, då det vore förbundet med sådana konsekvenser i olika avseenden, som göra detta omöjligt — på några detaljer härvidlag kan jag inte ingå. Utrikesutskottets ordförande har på den punkten nyss kommit med åtskilliga erinringar.

Emellertid finnes det möjlighet att ytterligare effektivisera den hjälp, som på frivillighetens väg både kan och bör givas enligt de linjer, som hittills befunnits godtagbara. En enstämmig folkmening står bakom kraven på en sådan effektivisering, dikterad av den varmaste medkänsla med broderlandet och dess för sin frihet kämpande folk. Med oro frågar man sig här i vårt land: vad skall komma över oss, därest hjälp åt Finland ej lämnas i tillräcklig utsträckning och lämnas snart?

Den anslutning till frivilligrörelsen, som ägt rum, är värd det största erkännande, och det är icke blott en önskan, utan en fordran, att regeringen måtte genom alla de medel, som kunna befinnas lämpliga, främja denna rörelse. Jag har också anledning att tro, att regeringen ägnat dessa spörsmål all uppmärksamhet. Jag tillåter mig till sist i detta sammanhang också uttala, att jag förutsätter, att alla möjligheter för stärkande av rikets försvar i forcerad takt tillvaratagas, så att ingenting i det avseendet måtte bliva eftersatt.

Jag har således kommit till det resultatet, att den för närvarande mest praktiska, ja enda riktiga politik, som kan föras, är den, som angivits nu senast i Hans Majestät Konungens proklamation. Jag vill också understryka vikten av sammanhållning mellan alla goda krafter för att i farofyllda tider lotsa vårt land genom de svåra bränningarna fram till möjligheten att få arbeta på det fredliga livets områden.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma i de uttalanden, som den ärade förste talaren i dagens debatt, herr Undén, här gjort. Med hänsyn till det allvarliga läge, vari Sverige nu befinner sig, anser jag mig emellertid böra därutöver säga några ord.

Jag vill då först betona, att inte minst om det parti och de samhällsgrupper,

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)
som jag företräder, gäller vad som kan sägas om hela det svenska folket, att det är fredsälskande. Dessa samhällsgrupper ha hos sig inrotad en viss miss-tänksamhet emot åtgärder som skulle kunna leda oss ut i krigiska förvecklingar. Historien har ju för övrigt vid flera tidigare tillfällen visat, att sådan misstro varit berättigad.

I det läge, vari vi nu befinna oss, och efter det lömska överfall, för vilket finska folket blivit utsatt, äro dessa frågor mera ansvarsfulla än någonsin att fatta ståndpunkt till. Inom de av mig representerade grupperna känner man varmt för det finska folket och menar, att allt vad vi kunna göra för Finland, böra vi göra. Men därvid måste vi se till vad som gagnar både dem och oss själva bäst. I det avseendet kan jag ge min fulla anslutning till vad Hans Majestät Konungen nyligen uttalade, vari han bland annat berörde riskerna för intervention med orden: »Jag har nämligen den bestämda meningen, att om Sverige nu ingrepe i Finland, skulle vi löpa de största risker att bli indragna icke blott i krig med Ryssland, utan även i kriget mellan stormakterna.»

Regeringen har — det känner jag väl till på grund av de överläggningar, som ägt rum i utrikesnämnden och i övrigt inför regeringen — handlat efter den principen ända sedan den dag, då kriget mellan Ryssland och Finland började. Inte minst statsministern har, efter vad jag har mig bekant, visat både mod och vilja att på frivillighetens väg stödja det finska folket i dess kamp mot övermakten. Det är givetvis svårt att med bestämdhet kunna säga på vilket sätt man bäst skall kunna lämna stöd, men i nuvarande riskfyllda läge torde det inte vara möjligt, även om man skulle kunna åstadkomma större effektivitet i fråga om denna hjälp, att lämna den i andra former än som nu sker.

Jag vill därmed inte hava sagt, att man skall vara tillfreds med vad som redan utträttats, utan jag anser, att vår oavslutliga strävan bör vara att så långt det är oss möjligt stödja det finska folket personligt, materiellt och humanitärt. Jag anser även, att den sålunda lämnade hjälpen är ett stöd för vår egen säkerhet, och i så mätto kan man säga, att Finlands sak är vår.

Emellertid finner jag viktigare än något annat, att svenska folket inte ut-sättes för inre söndring i detta läge, ty då torde hjälpen till Finland bli mindre effektiv, och våra strävanden av olika art få då allt mindre betydelse. Viktigare än allt annat anser jag därför vara, att man söker utjämna de meningsskiljaktigheter, som i denna fråga möjligen förefinnas, ty det är ju samma mål vi alla ha, nämligen att stödja finnarna. De, som inte äro belåtna med vad som gjorts och som kanske äro alltför ivriga, böra därför ta sig en funderare, huruvida de inte böra med större lugn och besinning pröva frågorna. De ha ju inte heller haft möjlighet att penetrera detta spörsmål på samma grundliga sätt som den ansvariga regeringen, till vars politik jag ber att få uttala min anslutning.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! De anföranden, som ha hållits här, ge inte anledning till någon särskild deklARATION från regeringens sida. Jag hälsar med tillfredsställelse, att riksdagen tagit tillfället i akt att uttala sig i en diskussion, vars vågor under den senaste tiden gått ganska höga. Det förtroende för regeringens politik, som här har uttalats, är för mig ingenting nytt. Redan under remissdebatten konstaterades en fullkomlig samstämmighet mellan regeringen och riksdagen. Endast en sak vill jag understryka: jag är med talarna här i dag fullkomligt ense därom, att det skall göras allt vad göras kan för att bringa Finland hjälp inom ramen av den politik, vi ha valt.

Jag har emellertid tagit ordet, då i diskussionen också har införts den kommuniké, som den 17 och 18 februari publicerades i tidningarna. När jag gjort detta, är det inte av något behov att freda mig mot de personliga an-

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

grepp, som denna kommuniké har föranlett, men jag har känt en förpliktelse att ta till orda, då man också har gjort gällande, att mitt förfarande skulle innebära ett åsidosättande av riksdagen och överhuvud taget av konstitutionella former för behandling av ärendet. Det är nödvändigt därvid att erinra om, att den svenska regeringens politik i den fråga, det här gäller, icke fastställdes den 17 februari, utan fastställdes långt tidigare. Redan innan motställningarna mellan Sovjetunionen och Finland hade skärpts till öppen konflikt, hade den svenska regeringen anledning att överväga den ställning, som Sverige kunde komma att intaga under en händelseutveckling, som tecknade sig mörk. I det läget hänvände sig regeringen till riksdagen i olika former. Regeringen satte sig i förbindelse med partiernas förtroenderåd under uttrycklig önskan, att vad som förelades råden skulle föras vidare till partigrupperna för att man skulle söka utrona, hur man inom riksdagens partier och sålunda inom riksdagen ställde sig till vissa väsentliga principer. Den andra formen för förbindelse mellan regeringen och riksdagen var genom utrikesnämnden, där dessa frågor upptogs på samma sätt.

Genom de överläggningar, som sålunda kommo till stånd, kunde jag konstatera vad jag sedan under remissdebatten meddelat, nämligen att enighet icke kunde vinnas i vårt land om en politik, som siktade till militär intervention från Sveriges sida, men att däremot på alla håll inom landet fanns den starka känsla för Finland, som kunde bilda underlag för ett bistånd av mycket stor omfattning av annan art. Detta blev utgångspunkten för handlandet redan inom den regering, som hade att göra dessa undersökningar, och detta hade till följd, att, när den öppna konflikten utbröt, så snabba åtgärder som möjligt vidtogos från den svenska regeringens sida för att lämna Finland det bistånd, som kunde lämnas.

Saken kom återigen under omprövning, när tiden ansågs vara inne att på nytt undersöka, huruvida man inom den svenska regeringen borde förena representanter för alla de i riksdagen representerade partierna. Det är utan vidare klart, att under de förhandlingar, som föregingo bildandet av samlingsregeringen, denna fråga om vår utrikespolitik överhuvud taget och om vårt bistånd till Finland ägnades alldeles särskild uppmärksamhet. Därvid konstaterades detsamma, som hade konstaterats under de undersökningar, vilka tidigare hade ägt rum.

Vid remissdebatten hade regeringen tillfälle att genom utrikesministern och mig framlägga sina synpunkter. Jag har redan konstaterat, att vi då hade glädjen inkassera en allmän uppslutning kring regeringens politik. Under hela tiden har vår känsla för Finland från den svenska regeringens sida väl mycket litet manifesterats i ord men fortlöpande i handling på ett sätt, som jag vet, att den finska regeringen sätter stort värde på och som utan tvivel varit Finland till stort gagn.

Emellertid gjordes under hand också en hänvändelse om utökning av den personella hjälpen till Finland. Det föreligger icke, såsom tyckes framgå ibland av diskussionen, någon officiell finsk framställning i den meningen, att den finska regeringen i övliga former har till den svenska regeringen riktat någon bestämd anhållan om hjälp av viss omfattning. Överhuvud taget kan man inte i en ovanlig tid alltid gå de vanliga formernas väg. Skulle man göra det, misstänker jag, att då skulle mycket av den nytta, som vårt bistånd har kunnat åstadkomma, gå förspilt.

Den hänvändelse, som här gjorts, är alltså en personlig hänvändelse från ledamöter i finska regeringen till ledamöter i svenska regeringen. Såväl den finske statsministern som den finske utrikesministern har i denna fråga fört

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)
samtal med mig, i det förra fallet i närvaro av försvarsministern, i senare fallet i närvaro av utrikesministern och av försvarsministern. Det önskemål, som därvid framställdes, var, att den personella hjälpen skulle effektiviseras genom överförande av svenska militära förband till Finland. Jag fann anledning att inför den finska regeringens representanter klargöra den svenska ståndpunkten, sådan denna på sätt jag här skildrat har blivit utformad. När detta var gjort, anmälde jag omedelbart samtalet i regeringen eller, om jag skall vara mycket formell, i statsrådsberedningen, där samtliga kolleger togo del av vad som hade förekommit. Det hade redan då bestämts, att utrikesnämnden skulle sammankallas. Den sammanträdde förra fredagen, och inför utrikesnämnden anmäldes då också utförligt vad som hade förekommit.

Jag har alltså icke försummat att använda de vägar, som ha stått till buds för att bringa till regeringens och riksdagens representanters kännedom vad som har förekommit. Den självrådighet, som jag skulle ha visat, kan alltså endast ha bestått däri, att jag överhuvud har vågat tala med representanter för den finska regeringen om den svenska ståndpunkten, men jag tror ju inte, att någon vill driva den satsen, att den svenske statsministern vid besök av representanter för den finska regeringen helt enkelt skulle förklara, att han inte vågade säga någonting om läget i sitt land. Min skyldighet var i stället att ge alla de informationer, jag kunde ge. Jag kan tillägga, att jag förklarade mig beredd att på nytt underställa regeringen och riksdagen prövningen av den väckta frågan. Man fann emellertid, att mina upplysningar om läget voro sådana, att man därmed kunde ha ansett sig ha fått besked.

Detta är vad som har förekommit. Och så kommer jag till kommunikén. Jag måste då säga, att inte vittnar det gott om det svenska folkets nerver, när det uppstår så mycket rumor kring en kommuniké. Man kan ju alltid tvista om avfattningen av en sådan. Man har gjort gällande, att den överhuvud taget icke hade bort komma. Jag vet mycket väl vad som med allt skäl skulle ha sagts, om regeringen hade vägrat att ge upplysningar. Man har fäst sig vid, att regeringens meddelande skedde på grund av en indiskretion. Detta ändrar dock ingenting i den nödvändighet, inför vilken regeringen var ställd. Regeringen kände icke något behov av att bringa till offentlighet ett samtal, som den finska regeringen önskade skulle betraktas som förtroligt. Men när detta måste ske, så måste det ske såsom ett meddelande, vilket jag då valde att ge den formen, att tidningarnas telegrambyrå från statsministern hade mottagit vissa upplysningar.

Det behöver väl inte tilläggas, att jag i en sådan sak icke handlar utan att kollegerna äro underrättade.

Frågan är då om formen var lämplig. Här har ju inträffat vad som ofta inträffar, att man fäster sig vid *en* sak. Kommunikén har ansetts vara för negativ. Min strävan var att göra kommunikén så positiv som möjligt. Därför inledde jag den med upplysningar utanför det begränsade område, som hade blivit berört under de särskilda samtalen, och jag meddelade: »Vid olika tillfällen har svenska regeringen från Finlands regering mottagit framställningar om leverans av förnödenheter. Dessa framställningar ha i allmänhet kunnat tillmötesgås. Frågor om beredande av vård i Sverige av sårade och invalider från Finland samt om överflyttning av civil arbetskraft från Sverige till Finland ha ävenledes dryftats och föranlett åtgärder.» Jag ville på det sättet använda tillfället att ge upplysningar om de ting, med vilka regeringen mera direkt hade tagit befattning. Därefter kom upplysningen om de samtal, som hade förts, och jag fann det då mest korrekt att hänvisa till en formulering av den svenska ståndpunkten, som var känd genom regeringens ut-

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)
talande under remissdebatten. Därtill lades, att någon förändring i denna
ständpunkt icke hade skett.

Jag förstår egentligen inte vad man därutöver önskar — möjligen att det
skulle ha tillagts, att regeringen ämnar även i fortsättningen inom den valda
ramen lämna Finland allt möjligt bistånd, men detta hade ju också sagts under
remissdebatten. Våra meddelanden under remissdebatten voro inte negativa.
Till konstaterandet av att enighet icke kunde vinnas om en svensk intervention
kommo våra konstateranden, att regeringen är lika varmt intresserad som riks-
dagen av att lämna Finland all möjlig hjälp.

Nu förhåller det sig naturligtvis så, att det inte är så mycket kommuni-
kéns formulering, som har åstadkommit oro, utan att den ståndpunkt, som har
angivits i kommunikén, icke motsvarar önskningarna hos vissa kretsar i vårt
land, vilka alldeles särskilt ha blivit upprörda över kommunikéns formulering
men faktiskt äro det över kommunikéns innehåll. Det förvånar mig ganska
mycket, att i svensk diskussion i en så allvarlig situation som denna man
skall göra till ett huvudnummer, hur ett meddelande har formulerats. Det
viktiga är väl, att vi känna ståndpunkten, och jag hade verkligen trott, att
inte bara den svenska riksdagen utan även det svenska folket var väl under-
rättat om regeringens positiva inställning och dess i handling visade vilja att
motsvara den inom vårt folk i olika former så starkt demonstrerade samhörig-
heten med Finland.

Jag saknar anledning att här taga upp en diskussion om våra möjligheter
i det ena eller andra avseendet. Vi ha gett besked. Vi ämna fullfölja vår
politik. Vi hoppas, att vad vi i fortsättningen kunna göra alltjämt skall
vara till gagn för det folk, som kämpar där borta mot en övermakt.

Jag vill endast tillägga, att som svensk statsminister har jag i första hand
att tänka på *Sveriges* väl och *Sveriges* intressen.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning
av herr Undéns yttrande. Herr Undén ansåg, att Sverige under en lång följd
av år hade tillbakavisat tanken på ett nordiskt försvarsförbund. Jag kan för
min del icke finna, att så har varit fallet. Denna fråga har icke varit uppe
till en så ingående granskning av statsmakterna, enkannerligen av riksdagen,
att man kan säga, att idén om ett nordiskt försvarsförbund har avvisats. Jag
beklagar, att detta förbund icke för länge sedan är en verklighet, ty hade vi
haft ett nordiskt försvarsförbund, så hade kanske Finland icke varit i krig i
detta ögonblick, och kanske hade läget överhuvud taget för Nordens folk då
 varit bättre.

Jag vill emellertid begagna tillfället att säga, att om vi nu ha försummat
att skapa denna nordiska försvarsmakt — som vi borde ha skapat — så vore
det önskvärt, att man, i varje fall ännu medan tid är, ser till att skapa det
skandinaviska försvarsförbund, som, i det ögonblick, vari vi nu befinna oss, är
en ännu mera bjudande nödvändighet, för att vi icke skola nödgas uppleva sam-
ma tragiska händelseutveckling i fråga om de båda skandinaviska staterna,
som vi nu uppleva i fråga om Finland.

Jag vill emellertid också säga ett par ord om Finlandsfrågan. Det kan ju
icke vara något fel, att opinionsbildningen är fri även i en så viktig utrikes-
politisk fråga som Finlandsfrågan, utan det är snarare till nytta, att medbor-
garna sysselsätta sig med att tänka över också dessa problem och bilda sig en
uppfattning om dessa problems natur. Jag har därför icke velat fatta herr
Sam Larssons ord så, att han vore emot den fria opinionsbildningen i denna
fråga i vårt land.

Att Finlands sak är Sveriges sak, det är hela vårt folks mening. Också

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)
herr utrikesministern själv har i offentliga tal understrukt detta. Därom behöva vi väl därför icke ha delade meningar. Med rätta kan det sägas, att vi framför allt måste tänka på Sverige, men om Sveriges och Finlands sak är densamma, så tänka vi ju på vårt land, när vi också arbeta för Finlands frihet och möjligheter att segra i den landet påtvungna kampen.

Det kan råda olika meningar om den svenska Finlandshjälpens natur och former. Man har rätt att respektera alla meningar på detta område och kan icke undervärdera någon av dessa meningar, när de framföras. Men en sak är absolut nödvändig, och det är, att den svenska enigheten icke tar någon skada, ty det svenska folkets enighet i denna tid är själva förutsättningen för att vi, vilken form vi än välja för hjälpen till Finland, skola kunna genomföra den. I samma ögonblick det uppstode någon avgörande splittring i vårt land i denna fråga, skulle icke blott Finland utan även Sverige ha förlorat möjligheterna att i ett så svårt läge rädda sin tillvaro. Därför är det självklart, att alla meningsriktningar, när det gäller formerna och sätten för Finlandshjälp, måste underkasta sig den bestämda insikten, att över all denna diskussion står nödvändigheten av folkets och landets enighet.

Men härför kräves också, att hjälpen till Finland måste bli hela folkets, hela landets sak i alla avseenden, varje medborgares, varje korporations, varje institutions och även riksdagens och regeringens sak. Det har den ju varit, och det nödvändiga är nu, när påfrestningarna skärpas, att denna hjälp ökas, att vi om möjligt tiodubbla den. Vad Finland nu framför allt behöver är ökat antal frivilliga. Antalet av de svenska frivilliga i Finland måste mångdubblas, och detta måste ske genom en samlad aktion från hela landet, från alla dess instanser. Vi ha valt frivillighetens väg för vår hjälp, men då måste vi också se till att nå ett sådant resultat och en sådan effektivitet, som motsvarar vad vi verkligen syfta till.

Skulle nämligen Finland falla, äro farorna fruktansvärda. Vi skulle då sannolikt få mottaga — och väl också med glädje göra det — hundratusentals, kanske miljoner finska medborgare för att ge dem en fristad i vårt land, kanske för långa tider framåt. Detta skulle i allra högsta grad uppställa svåra problem för vårt land. Men inte blott det, utan vi skulle säkerligen också för framtiden bli utsatta för så oerhörda påfrestningar i ekonomiskt avseende, att det vore fråga om vi kunde bära dem i det långa loppet.

Farorna skulle, om Finland faller, också vara mycket större för att vi droges in i stormaktskriget. Vi önska alla, att landet måtte bevaras från någonting sådant — därom äro vi fullkomligt ense med herr Undén. Jag tror icke det finns någon i detta land, som önskar, att vi skola komma med i det stora kriget, om vi kunna undgå det. Men det är självklart att Finland i sitt besträngda läge kan tänkas komma att vända sig till andra länder än Sverige för att få den hjälp, som landet anser vara nödvändigt, och då uppstå för oss mycket stora faror att, mot vår vilja, bli indragna i det stora kriget. Vi kunna då tvingas att göra val, som äro ytterligt svåra och kunna föra med sig konsekvenser, som vi måste söka undvika.

Vi vilja försöka bevara vårt lands fred, ty freden är ett oskattbart värde. Men det finns något som är för mer än freden, och det är friheten, landets nationella och demokratiska frihet. För denna få vi, om det blir nödvändigt — också därom äro vi väl alla ense — uppoffra även freden. Jag tror att det aldrig kan hända, att Sverige blir något *Balticum* eller att det skulle kunna existera någon regering i detta land, som sände någon minister till någon huvudstad för att underhandla om någonting som skulle kunna sluta med ett *Balticum* eller med sådant, som har hänt andra stater längre söderut.

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

Även demokratin är i fara, om Finland faller, ty trycket utifrån blir då ännu mycket större gentemot vår demokrati. Vi veta, att när det gäller tryckfriheten och yttrandefriheten i vårt land är faran redan mycket stor, i det att från andra länder en stark press utövas för att komma vår gamla yttrande- och tryckfrihet till livs. Vi vilja motstå alla dessa försök att komma vår demokrati till livs, men läget blir oerhört mycket svårare den dag, då Finland icke existerar som en demokratisk stat.

Allt detta är säkerligen klart för både regering och riksdag. Och en enig uppslutning kring regeringen för Sverige och Finland har säkerligen ingen något emot. Dock tarvas också, att Sveriges försvar ytterligare stärkes mångfaldiga gånger utöver vad vi nu ha. Och jag frågar: när få vi den förlängda värnplikten? När få vi ytterligare möjligheter att skaffa oss den materiel på alla områden av vårt försvarsväsende, som tiden kräver, även om vi nu måste köpa den i utlandet för oerhört mycket dyrare pengar än vi tidigare kunde fått den för i vårt eget land? Vi måste sålunda se till, att vårt försvar stärkes inför den fara, som nu hotar, och att vi ge Finland all tänkbar materiell och frivillig hjälp med stöd av hela den samlade nationen. Och vi lita på att de ord, som vi ha hört här i dag, innebära ett löfte om ytterligare hjälp åt Finland.

Vi hemställa också att få veta i god tid vad regeringen beslutar, om läget skulle ytterligare försämrats för Finland och Sverige. Det är riksdagens rättighet att få veta vad som sker, och den rätten måste riksdagen starkt understryka med fasthet hävda. Låt oss så ofta som möjligt få tillfälle att diskutera utrikesfrågorna i riksdagen, icke blott i utrikesnämnden och grupperna, utan i riksdagens kamrar! Här kunna vi diskutera sakligt, och här kunna många oklara frågor vinna klarhet.

Jag slutar med att understryka, att Finlands sak är Sveriges sak, kommer att förbli det, och om Finland faller är Sveriges läge fruktansvärt försämrat. Därför måste vi uppbjuda alla krafter, även de yttersta, för att hindra, att någonting sådant sker.

Herr Lindhagen: Herr talman! Här stå vi nu egentligen inför historiens två stora antiteser, nämligen krig eller fred. Debatten har hitintills bara hållit sig till kriget, den har utgått från kriget. Den vill, att vi skola göra våra insatser i krigets tecken, men glömmar bort freden. Jag talar här för de djupa leden inom Sveriges fredsorganisationer. Vi mena inte, såsom de föregående talarna, att »försvaret främst» bör vara vårt motto, utan vi säga, att »freden främst» nu är vår allra förnämsta fråga. Inte kan man fortsätta att säga, som det göres här nu, att vi skola hjälpa Finland på alla möjliga sätt att kunna föra krig och ett krig, som leder till seger, och på samma gång jonglera med formuleringarna på det sättet som att vi inte hade velat hjälpa Finland med vårt eget krig. Om vi inlåta oss på den linjen, komma de stormakter, som ha intresse av det, när deras tid är inne, helt enkelt att säga: nu är Sverige ju i själva verket i krig, fast det inte låtsas om det. Och så skänka de oss krig, när de behöva det, och då stå vi där. Den största hjälpen till Finland just nu är väl den, som är mest bortglömd. Därför är det också nästan alldeles tomma bänkar, när den skall komma i fråga, och referentläktarnas krigsaktivister eller försvarsaktivister försvinna, när man också skall tala om det så oerhört föraktade ordet *fred*.

Jag tror, att man kan hjälpa Finland endast på ett sätt, och det är, att vi skandinaver gå fram i världen och manligt säga ifrån, att vi inte vidare vilja vara med om detta stormaktsspektakel. Vi måste resa oss emot det *i sanningens makt* — det är visserligen en föraktad makt, men det är dock sagt, att

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

där två eller tre äro församlade i sanningens tecken, där är den mitt ibland dem, och det är enligt sakens natur och historiens berättelser i alla fall den, som ensam kan göra oss fria. Att tala sanning om det nuvarande tillståndet i världen, om fredens förutsättningar och villkoren för att komma till ett resultat, det är den bästa hjälp vi kunna giva Finland. Vi skandinaver skola gå ut i världen till stormakterna och alla andra självständiga stater och förklara, att kriget måste avlägsnas genom arbete för freden. Det är enda sättet, på vilket man kan undgå den slutliga oerhörda kapitulationen och destruktionen av alla andliga värden i världen.

Detta är en *världsfråga*, och man kan inte jonglera med den mellan de små staterna Finland och Sverige genom krigsförberedelser. Det fordras större mått för att göra någonting, och det har jag för min del utvecklat i mina ålderspresidenttal den 9 och 10 januari. Det ligger en serie motioner därom i utrikesutskottet — märk väl, inte i den där sekreta nämnden, som sitter olagligen under Kungens regi och talar utan protokoll hemligheter, som vi inte få veta, utan utrikesutskottet. Där kan ingen rycka fredens sak från offentlighetens ljus. De ha kommit till det genom min upprepade möda omsider tillskapade utrikesutskottet och inte till dess andra sida, den s. k. sekreta utrikesnämnden, som just skulle avskaffas genom att utrikesutskottet skapades.

Jag har vidare framställt tre interpellationer, som avse, att Sveriges och helst Skandinavien insats hädanefter skulle ske ur denna världssynpunkt, att freden är vår första fråga. Dessa tre interpellationer röra var och en av de tre fronterna, östfronten i Europa, västfronten i Asien och östfronten i Asien, vilka sammanhänga organiskt helt och hållet. Första kammaren har i alla fall varit så lyhörd, att den inte motsatt sig dessa interpellationer utan tillåtit dem, ty den tycker nog innerst inne, att det är förståndigt, att också freden diskuteras. Och vi frukta de äventyr, som de stora makterna tänka föra oss in i med sina tillämnade segerfreder. Första kammaren biföll som sagt, att dessa interpellationer fingo framställas. Man har sagt: det där svarar naturligtvis inte utrikesministern på! Ja, vi ha verkligen hittills fått vänja oss vid att avvara svar från både utrikesministrar och statsministrar — eller excellenser, som de låta kalla sig, vilket inte borde vara tillåtet i en demokrati, men de må gärna behålla benämningen, den ger dem ökad pondus. »Excellens» betyder »det utmärktaste av allt», men om de kunde stiga ned till att bli vanliga statsråd, skulle man kanske få mera förtroende för dem.

Då utrikesministern häromdagen avlägsnade sig från ett föredrag, som han hållit inför interparlamentariska gruppen, frågade jag honom, om han tänkte svara på de nämnda utrikespolitiska interpellationerna. Ja visst, sade han, det kommer jag att göra, men, tillade han, tillfället syntes honom inte lämpligt just nu, utan man borde vänta något. Jag gjorde inom mig den reflexionen, att om man vill ingripa för freden såsom ett hjälpmedel att förekomma eller förmildra kriget och föra samman staterna till fredliga förhandlingar, då bör man väl göra det, åtminstone innan det är för sent.

Herr talman! Fredens idé kan icke undgås. Den kommer igen vid olika tillfällen. Ett blir när utrikesutskottet skall avge utlåtande om min motion för ett skandinaviskt ingripande för världsfreden. Tidigare har utskottet förklarat detta ligga utanför vår befogenhet. Jag undrar om utskottet fortfarande skall vidhålla en så »verklighetsfrämmande» ståndpunkt även vid denna riksdag. Men freden är ju askungen för närvarande i det svenska folkhemmet. Senare i dag, då det gäller att behandla de anspråklösa yrkandena om bidrag till fredsrörelserna i landet. Detta bidrag har med förakt nedsatts till ett minimum. Tidigare gavs åtminstone 30,000 kronor — 30,000! Jag har brukat i det sammanhanget anföra, att kostnaderna för ett bombflygplan

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)
uppgå till 630,000 kronor. Nu säger statsutskottet, att anslaget bör nedprutas till 15,000 kronor. Endast interparlamentariska gruppen får behålla sitt anslag med en liten förhöjning till och med. Men inte sysslar den med freden mer än de andra fredsföreningarna. Snarare tvärt om. Av erfarenhet vet jag, att interparlamentarikerna gemenligen »sitta och blåsa fredsflöjt i vassarna, skygga för de vreda böljorna utanför».

Jag vill nu till sist bara komplettera denna krigsdebatt med en erinran om farorna för oss att menlost lägga fredens idé, vårt verksamaste värn, åsido, och blott syssla, *dels* med vår egen lilla idélösa upprustning, som lika lätt kan bli ett inbjudet lystmäte till överfall från stormakterna och sedan provocera krav från dem att fylka oss till någon av dem i det stora kriget, och *dels* fاملandet med att hjälpa Finland, så långt det kan anses tillåtet för neutrala enligt gammal internationell praxis. Därmed ha vi icke gjort någonting för freden, ingenting för att skydda oss med fredens vapen. Och från stormakters styrelser kunna vi ej räkna med något rimligt stöd av deras kamp för sina segerfreder, bara segerfreder, aldrig rättvisa freder, oupphörliga segerfreder, som ju avkasta nya krig och nya segerfreder.

Jag tycker, att denna diskussion i kammaren har varit gränslöst hopplös.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Anledningen till att jag har begärt ordet i denna hastigt påkomna utrikesdebatt är några uttalanden, som särskilt statsministern har gjort både tidigare och även i dag. Dessa uttalanden gå ut på att om inte alla säga allt vad de tycka om en sak, som är aktuell, så är det detsamma som att de ha samtyckt till allt vad som kommit från regeringens sida. För att inte ständigt få höra detta, anser jag, att det är nästan nödvändigt, att man deklarerar, när det finns några skillnader i uppfattning. Annars är ju den givna följden, att man aldrig kommer att kunna ådagalägga en sådan, utan det blir ett fait accompli, och efteråt säges det, att alla varit eniga om detta.

Från början vill jag fastställa, att vad jag närmast tänkt poängtera är, att det finns nyanser i uppfattningen. Det förhåller sig nu så, att det som herr J. B. Johansson här sade inte utformades till en sådan förklaring från den grupp, för vilken han är ordförande här i kammaren, som andra ha avgivit. Detta har sin förklaring i att det finns nyanser i uppfattningen, som inte ha låtit sammanfatta sig i ett sådant bestämt uttalande. Detta är jag ganska angelägen om att påpeka här, ifall det skulle ha undgått de närvarande kammarledamöterna.

Dessa nyanser i uppfattningen röra sig knappast så mycket om vad som hittills har förevarit, om man undantar några saker såsom att vår krigsindustri kanske inte blivit satt på krigsfot med den våldsamma energi, som man hade kunnat tänka sig, och att inställningen till frivilligrörelsen under de första fjorton dagarna i december kanske var litet för matt från regeringens sida. Men beträffande den förda politiken i övrigt hittilldags, i varje fall till tisdagen i förra veckan, ha jag och de, som ha ungefär samma uppfattning som jag, inte så mycket att anmärka. Jag vill betona, att vi därvidlag knappast vilja bli räknade i samma klass av opinionsbildare, som man några gånger talat om här, jag tycker i onödigt föraktlig ton. Vi ha försökt att tänka över detta läge, och det är säkert, att det hade varit oklokt, om Sverige givit sig in i det finsk-ryska kriget under den tid som gått. Jag säger inte heller, att det skulle vara riktigt att nu omedelbart rusa åstad och göra detta. Nyanserna börja egentligen först, när det rör sig om framtiden och om diskutrandet av de alternativ, som man tvingas att syssla med, till utvägen att inte göra någonting annat än att hjälpa Finland på det hittillsvarande sättet. Ty

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

det finnes ju ett alternativ — och herr Fredrik Ström talade nyss om det här — som jag och de som jag sympatiserar med anse vara det fruktansvärdaste av alla. Det är ett alternativ, som jag anser vara sämre än att till slut, när man anser tidpunkten vara den riktiga, göra ett direkt ingripande med stora svenska trupper, så stora som man anser sig kunna avvara, på Finlands sida, även med risk att komma in i stormaktskriget. Nyanserna torde alltså främst gälla, huruvida det alternativ, som då till slut återstår, är bättre eller sämre än de fruktansvärda följderna, som ett ingripande i Finland med ty åtföljande eventuellt indragande i den europeiska konflikten innebär. Jag vill också, herr talman, betona, att jag inte hör till dem, som vilja bagatellisera risken av att Sverige kan komma att bli indraget i stormaktskriget, om vi skulle intervensera på ett öppet sätt i Finland. Jag bortser inte alls från den risken, även om jag inte anser den vara hundraprocentigt säker.

Det alternativ, som jag är mest rädd för, är, att den finska försvarsmakten skall bli nedkämpad och det finska folket eventuellt gå det värsta ödet till mötes, att inte hinna komma undan till Sverige utan få undergå samma öde som t. ex. en stor del av den karelska befolkningen, som en vacker dag för en fem år sedan utan någon förvarning bara hämtades av tjecktrupper och insattes i boskapsvagnar samt fördes österut, utan någon som helst kontroll av att t. ex. fäder och barn kommo till samma håll och utan att de fingo med sig några ägodelar. De bara försvunno. Sådant, menar jag, skulle vara det värsta ödet. Om däremot det strategiska nederlaget i Finland inträffar i en sådan trakt, att det blir möjligt att få över större delen av den finska befolkningen, så ha vi först och främst det problemet att lösa, och det är, herr talman, våldsamt svårlöst. Det kan ju röra sig om en miljon människor, kanske två, kanske flera, som äro utblottade och måste försörjas och som kanske komma att bo här för alla tider. Även om man kan räkna med att någon hjälp för deras försörjande kan fås från barmhärtiga nationer på andra håll, blir det dock vi, som få svara för det allra mesta.

Nästa del av detta alternativ kan bli, att den ryska invasionen omedelbart fullföljes över vår norra landgräns med ett synnerligen gynnsamt utgångsläge för flygangrepp från hela den finska västkusten och samtidigt, som jag med säkerhet antar, med den tyska krigsmakten infallande i södra delen av landet för att rädda så stor del av Sverige som möjligt. Det kan också bli ett uppehåll, så att vi komma att få leva under hot av den bolsjevikiska bosättningen ända in på våra knutar. Detta är ett tillstånd, som jag skulle vilja beteckna som fullkomligt olidligt, både moraliskt, ekonomiskt och militärt för Sveriges framtid.

Ett misslyckande vid Finlands sida efter det vi gjort ett aktivt ingripande är naturligtvis också någonting, som medför svåra följder, men av många skäl, både moraliska och psykologiska och även militära, är jag av den uppfattningen, att det alternativet skulle vara gynnsammare än det jag nyss skildrat.

I anledning av vad jag har hört här i dag kommer jag alltså fram till följande slutreflexion. Jag befarar, att de uttalanden, som gjorts i statsministerns kommuniké och som ha utvecklats vidare här, dels av honom själv, dels av några andra av ledamöterna i kammaren, kunna vålla, att när vi en gång måste göra vårt definitiva ställningstagande — ännu någon tid äro vi lyckligtvis kanske inte där — kunna vi råka ut för samma sak som vi gjort med allt möjligt under många, många år, nämligen att vara för sent ute med våra beslut. I dessa dagar, herr talman, präglas ju faktiskt allting av just det, som innefattas i ordet »försent». Om inte så vore, hade både vårt och Finlands läge varit ett helt annat, såsom just herr Fredrik Ström påpekat. Men

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

om vi komma att fatta vår situation så, att vi för sent utnyttja de resurser, som vi faktiskt redan ha eller kunna komma åt att skaffa oss under den närmaste framtiden — så lång tid som kan beskäras oss, och som jag hoppas blir så lång som möjligt — om, säger jag, vi för sent komma att besluta oss för att använda de resurser, som vi i det fallet ha, så komma vi kanske i ett läge, som blir hopplöst även för framtiden, när allting skall klaras upp, när det gäller att revidera vad ett världskrig ställt till med. Den saken är för mig det inte minst väsentliga, när det gäller att taga ställning till denna sak.

Vidare tycker jag, att här även någon gång skulle talas om den sakkunskap, som alla äro beredda att uttala sig med, när det gäller att bedöma, vilka möjligheter vi verkligen ha rent militärt sett i det ena eller andra alternativet. Om en professor i vilket ämne som helst skulle lägga sig i hur man skall odla sockerbeter, skulle han bli utskrattad av odlingsteknikerna. Det skulle inte gå bra. Om en officer skulle börja diskutera astronomi med en professor i astronomi, skulle det också ta sig ganska underligt ut, etc. etc. Men alla människor anse visst, att de ha lika stor förmåga att bedöma den rent militära delen av detta spörsmål. Ty det har ju både en militär och en politisk sida. Där anse sig alla lika kompetenta. Det förvånade mig något, när herr Sam Larsson i dag ansåg, att det inte var möjligt att göra några bestämda påståenden, ty han sade, att det fanns så förfärligt många osäkra faktorer, men ögonblicket efteråt kom han själv med de mest bestämda påståenden om att det ena måste vara riktigt och inte det andra. När det gäller bedömandet av de militära spörsmålen får man inte nonchalera de ansvariga militära myndigheternas bedömning av läget i olika alternativ, ty hur det är ha de vissa förutsättningar att kunna bedöma den militära delen på ett sannolikt riktigare sätt än de flesta andra människor. Om så inte skulle vara fallet, vore det ju det enda undantaget från den regel, som säger, att fackmannen bör behärska sitt fack bättre än icke-fackmannen.

Med dessa ord, herr talman, har jag endast velat tillkännagiva, att det icke kan vara riktigt, att vare sig herr statsministern eller andra anta, att det inte skulle finnas nyanser i fråga om uppfattningarna om den utrikespolitik, som vi komma att föra. Innan herr statsministern kom in här, nämnde jag, att enigheten nog var ganska stor, när det gällde att bedöma, vad som hittills skett, och för att inte behöva bli medansvarig för handlingar, som kanske komma att föra till vårt lands undergång, har jag redan i denna debatt velat säga några ord, som klargöra en del av den uppfattning, jag därvidlag hyser.

Herr Sundberg: Herr talman! En av förutsättningarna vid bildandet av den nu sittande samlingsregeringen var vidmakthållandet av vårt lands neutralitet. Detta är förvisso sant, men ståndpunktstagandet skedde givetvis på grundval av de förutsättningar, som rådde vid det tillfället. Om dessa förutsättningar skulle komma att ändras väsentligt, måste det anses självklart, att riksdagen skulle sättas i tillfälle att göra en omprövning av frågan inför en sådan ändrad situation. Ett sådant väsentligt förändrat läge har enligt mitt förmenande inträtt i och med att, som hans excellens statsministern uttryckte det, ledamöter av Finlands regering vänt sig till ledamöter av Sveriges regering med hemställan om personell hjälp. Säkerligen har denna hemställan skett under återopande av det allvarstygda läge, vari Finland och Finlands frihet kommit. Då denna fråga är av vital vikt även för Sverige och Sveriges frihet, hade den om någon bort underställas Sveriges riksdag och detta under omständigheter, som möjliggjort en fri och förutsättningslös omprövning. Detta är ju inte möjligt, när den svenske regeringsrepresentanten vid förhand-

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)
lingarna ger sina uttalanden så bestämd form, att den frågande parten anser det meningslöst att föra frågan vidare till Sveriges regering och riksdag.

Härmed vill jag inte ha sagt, att min personliga uppfattning är den, att Sverige borde skrida till omedelbar militär intervention. Jag kan inte bedöma den saken, jag lika litet som andra riksdagsmän. Vi äro helt enkelt inte informerade på det sättet, att vi med ansvar kunna ta ställning till frågan. Det är därför jag ber att få förena mig i det yrkande, herr Fredrik Ström här framfört i dag, som går ut på att Sveriges riksdagsledamöter må sättas i tillfälle att få de informationer i utrikespolitiska ting, som fordras för att de skola kunna fylla den uppgift, som åligger dem i denna deras egenskap. Det har här i dag sagts, att vi måste fylla denna vår uppgift under ansvar. Jag vill påpeka, att vi i varje fall inte kunnat det hittills. Det måste bli en annan och bättre kontakt mellan regering och riksdag. Det står också i full överensstämmelse med vår konstitutions anda.

Herr Ohlin: Herr talman! Jag har begärt ordet för att särskilt framhålla ett par synpunkter, som något avvika från dem, vilka ha behandlats av föregående talare. Men innan jag kommer dit, skall jag be att mycket kort få beröra en sak, som redan dragits in i debatten av herr Mannerskantz men som förefaller mig behöva ytterligare understrykas.

Den ståndpunkt, som ligger bakom regeringens hållning i Finlandsfrågan, är ju, såsom mycket tydligt har framgått av olika förklaringar, senast av det anförande, som herr Undén höll här i dag, att ett militärt svenskt ingripande i Finland i vilken form som helst skulle medföra risker för Sveriges indragande i stormaktskriget. Herr Undén liksom andra uppehöll sig särskilt vid den fara för ett tyskt ingripande, som en sådan svensk intervention skulle medföra. Emellertid gick herr Undén liksom andra mycket lätt förbi den andra sidan av saken, nämligen de risker, som ett fasthållande av nuvarande politik oförändrad skulle medföra. Dessa risker äro kanske icke mindre. Vi måste räkna med att Finland i det nödläge, vari landet kan komma, ganska snart begär en engelsk och fransk intervention. Jag skulle vilja fråga: finns det icke även då risk för att Tyskland ingriper i Norden och detta på sådant sätt, att det betyder Sveriges indragande i den stora konflikten? Om man kan sätta någon lit till vad som står i den tyska pressen, förefaller det att vara en av de allra säkraste sakerna, att Tyskland kommer att med all makt söka förhindra att, som det heter, engelsmännen och fransmännen sätta sig fast i Norden.

Om regeringen nu utan att närmare diskutera denna fråga intar den ståndpunkt, som framföres här, måste regeringen tydligen utgå ifrån att riskerna för en engelsk och fransk intervention i Finland äro relativt obetydliga. Jag är säker om att riksdagen skulle vara mycket tacksam och svenska folket i övrigt likaså, om regeringen kunde på något sätt lägga fram skälen för ett sådant antagande, att utsikterna till en engelsk och fransk intervention i Finland äro obetydliga. Ty ingen kan väl bestrida, att om en sådan intervention kommer till stånd, så blir Sveriges läge mera kritiskt än kanske i någon annan eventualitet.

Om man accepterar ståndpunkten, att den risk jag nu nämnde finns, måste man erkänna, att det är tänkbart, att ett militärt svenskt ingripande i Finland, som skulle kunna överflödiggöra en engelsk-fransk intervention, just skulle rädda Sverige från att indras i stormaktskriget. Jag säger inte, att det är så, jag säger bara, att detta är en möjlighet, vars existens väl knappast någon kan bestrida. Det förefaller mig, som om varje framställning av svensk

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

utrikespolitik i dag, som icke understryker denna möjlighet, är i hög grad ensidig. Jag vill tillägga, att jag tror, att det behöver understrykas, att i vissa lägen kunna riskerna för vårt land minskas genom en aktiv insats. Det finns en djupt rotad benägenhet hos de flesta människor att alltid tro, att om man sitter riktigt stilla, är man så försiktig som möjligt, men alla veta ju vid närmare eftertanke, att så lyckligt förhåller det sig tyvärr icke.

Den uppgift, som föreligger i dag, är naturligtvis densamma som alltid: att väga riskerna mot varandra, att väga riskerna låt oss säga för Sveriges indragande i stormaktskriget, om vi handla på det ena eller på det andra sättet. För min del erkänner jag öppet, att jag icke är i stånd att här intaga någon bestämd ståndpunkt. Jag vill alltså icke avge någon deklaration för ett annat beslut än det, som regeringen har fattat. Detta beror därpå, att jag liksom flertalet ledamöter i riksdagen saknar de informationer, som man måste ha för att här kunna inta en bestämd ståndpunkt. Jag syftar såväl på vissa utrikespolitiska informationer — jag har belyst det med ett exempel i den fråga, som jag nyss ställde — som på informationer rörande den ansvariga svenska militära ledningens bedömning av läget. Jag ger herr *Manuërskantz* alldeles rätt däri, att den ansvariga militära ledningens bedömning är någonting, som inte kan ersättas av alla möjliga lekmannaspekulationer om de militära problemen i Finland och Skandinavien. Sveriges riksdag och det svenska folket kunna uppenbarligen icke taga bestämd ställning i denna fråga, så länge de sväva i fullkomlig ovisshet om vad Sveriges ansvariga militära ledning har att säga och hur den bedömer läget. Jag förstår väl, att det finns allehanda sekretesshänsyn, och med sådana skäl kan man motivera att undanhålla folk vilka upplysningar som helst, men det är i alla fall min bestämda uppfattning, att regeringen på denna liksom på andra punkter borde gå ett steg längre än den gjort i fråga om att lämna upplysningar.

Jag vill understryka, att jag alltså för min del i saknad av sådana upplysningar icke kan inta någon bestämd ståndpunkt rörande den ena eller andra utrikespolitiska handlingslinjen. Jag hoppas, att regeringen har valt rätt, men jag är icke alldeles säker på det.

Den enda glädje, som den sista veckans ur många synpunkter så sorgliga politiska kris medfört, är väl den, att svenska folkets vilja att göra sitt yttersta för att hjälpa Finland har blivit klar. Med anledning av hans excellens statsministerns uttalande, när han diskuterar den kommuniké, som regeringen publicerade i förra veckan, vill jag gärna tillägga, att nog kunde väl folkets positiva inställning ha kommit till tydligare uttryck i kommunikén. När hans excellens statsministern är så förvånad över den reaktion, som denna kommuniké framkallat, och inte kan förstå, vad det är man kritiserar, vill jag endast genmäla, att det förefaller mig, som om han i detta fall visade sig en smula omusikalisk vid behandlingen av de folkpsykologiska problem, som föreligger. Reaktionen mot denna kommuniké får ses mot bakgrunden av det missnöje, som råder i ganska vida kretsar på grund av de knapphändiga upplysningar, som regeringen har givit både riksdagen och svenska folket i allmänhet. Jag vill uttala ett instämmande i det yttrande, som herr *Andrén* fällde i förra veckan, när han sade, att regeringen icke endast bör begära förtroende, den bör även visa sådant.

Efter de deklarationer, som ha gjorts i dag särskilt av hans excellens herr statsministern kan man väl vara säker på att den tveksamhet, som utmärkte regeringens hållning till frivilligrörelsen under de första veckorna av det finska kriget, nu definitivt tillhör det förflutna och har efterträtt av en mera positiv inställning. Men skall Sverige inom gränserna för nuvarande politik kunna, såsom alla önska, ge Finland största möjliga hjälp, då kräves det, att vi vidta

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)
vissa åtgärder, som sätta oss i stånd att lämna denna hjälp. Det är om den saken, herr talman, jag skall be att få säga ett par ord.

Först är det fråga om det finansiella stödet till Finland. Hitintills har Finland fört sin kamp till allra största delen med hjälp av egna finansiella resurser, även om de publicerade uppgifterna om svenskt stöd ange, att även Sverige har bidragit i ganska hög grad. Jag avslöjar väl ingen hemlighet, om jag säger, att Finlands likvida finansiella resurser och tillgångar i utländska tillgodohavanden av olika slag icke kunna förslå att finansiera en krigsföring i nuvarande omfattning många månader framåt. Ligger det, som jag är övertygad om, allvar bakom talet, att Sverige skall göra allt som göras kan inom ramen för nuvarande politik, så måste detta innebära, att Sverige kommer att påtaga sig finansiellt ännu större bördor för Finland än vad vi hittills gjort. Men det förutsätter å sin sida, att Sveriges ekonomiska politik omedelbart anpassas efter detta läge. Jag syftar på en sådan sak som importreglering, som jag haft tillfälle att tidigare vidröra. Skola vi kunna klara vår egen upprustning och dessutom ge Finland det finansiella stöd, som jag av lätt begripliga skäl inte vill försöka att här kvantitativt precisera, så är det ofrånkomligt, att vi låta bli att från utlandet inköpa en massa mindre nödvändiga varor. Det är enligt min mening lika ofrånkomligt, att vi sluta upp att tillåta export av kapital från Sverige. Man kan säga vad man vill om att när utländska kapitalister ha placerat kapital i Sverige, böra de ha tillåtelse att i viss omfattning ta tillbaka dessa pengar. Jag erkänner, att detta argument under mera normala förhållanden har betydande styrka, men i det nödläge, vari Finland och Sverige nu befinna sig, vill jag resa frågan: är det viktigare, att utländska kapitalister få ta tillbaka de pengar, de ha placerat i Sverige, än att vi kunna ge Finland allt tänkbart finansiellt stöd? Jag besvarar för min del den frågan utan tvekan med nej. Jag anser det i detta läge vara självklart, att vi måste täppa till de hål för kapitalexport — en del öppen och legitim och en del illegitim — genom vilka för närvarande icke oväsentliga summor rinna till utlandet och varigenom Sveriges finansiella motståndskraft och förmåga att hjälpa Finland minskas.

Jag vill i detta sammanhang gärna till regeringer rikta den frågan, huruvida Sverige kan göra någonting för att åstadkomma en internationell finansiell aktion till stöd för Finland genom Nationernas förbund. Eftersom förbundet har antagit en resolution, som ålägger alla dess medlemsstater att stödja Finland, kan det förefalla såsom icke a priori alldeles utsiktslöst, att någon sådan aktion skulle kunna ordnas.

Något liknande vad jag här anført på det finansiella planet gäller naturligtvis också om tillverkningen av krigsmateriel. Jag uttalar där mitt instämmande i vad herr J. B. Johansson tidigare i dag anført. Man kan inte säga, att tillverkningen av krigsmateriel här i landet ännu under januari månad drivits upp till den omfattning, som den mycket väl skulle kunnat ha. Det är alldeles tydligt, att under höstmånaderna försummades det förberedande arbete, som riksdagens ledamöter väl voro övertygade om skulle pågå. Man kan hänvisa till det läge, som uppkom i mitten av oktober, när Ryssland först kastade masken och framställde sina krav på Finland. I mitten av oktober var det alltså uppenbart, att både Sverige och Finland hade kommit in i en akut kris. Hur bedömdes läget då av den ansvariga regeringen, eftersom man icke omedelbart satte i gång med den industriella mobilisering, som väl kan sägas ha i stort sett börjat i mitten av januari, alltså med tre månaders försening?

Det är ett viktigt svenskt intresse, att hjälpen till Finland med avseende å leverans av krigsmateriel och andra krigsförnödenheter icke alltför mycket går

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

ut över det svenska försvarets förseende med sådana förnödenheter. Det finns inom militära kretsar ute i landet en ganska hög grad av oro över att vår egen upprustning nu försenas till följd av leveranserna till Finland. Denna oro råder även inom kretsar, som äro minst lika Finlandsvänliga som någon annan. Det finns naturligtvis ingen annan möjlighet att klara båda uppgifterna, både Finlands och Sveriges förseende med erforderlig materiel, än att all tänkbar energi sättes in på den industriella mobiliseringen. Därför skulle det vara ytterligt välkommet, om regeringen inför riksdagen kunde göra klart, att hela den produktion av krigsmateriel och andra förnödenheter, som industrikommissionens krigsmaterielavdelning finner det möjligt att åstadkomma under de närmaste månaderna, också kommer att sättas i gång, så att det icke av finansiella eller andra skäl reses några som helst hinder för denna produktion.

Det är icke obekant, att det inom industriella och andra ekonomiska kretsar i vårt land råder en ganska utpräglad skepsis i fråga om det sätt, på vilket den industriella sidan av försvarsproblemet har handhåfts under höstmånaderna. Jag tror, att om regeringen gör klart genom en förklaring i den anda jag antydde, att man nu sätter till alla krafter, så skulle detta betyda mycket för att skapa det förtroende, som ur alla synpunkter är önskvärt.

Det har sagts förut i dag, att riksdagen avspeglar folkmeningen och bör göra det. Det kan inte råda delade meningar om den saken. Det är min uppfattning, att den utrikespolitiska debatt, som förekommer här i dag, icke skulle på ett riktigt sätt avspegla folkmeningen i vårt land, om inte därvid även framkomme meningar, som kanske — må det tillåtas mig att säga — äro något mer nyanserade än partiledarnas. Att frågorna måste bedömas ur svensk synpunkt är alldeles självklart. Det förhåller sig inte på det sättet, att den, som eventuellt företräder en något annan nyans än den, som uttalas från regeringsbänken, på något sätt bedömer problemet ur annat än svensk synpunkt. Meningsskiljaktigheten, i den mån den finns, gäller uteslutande vad som är Sveriges intresse.

På grunder, som jag tidigare har anfört, måste jag avstå från att ta någon bestämd ställning beträffande den avgörande fråga, som här föreligger, där regeringen ensam sitter inne med tillräckligt material för ett bedömande. Samtidigt upprepar jag önskemålet att fylligare upplysningar lämnas riksdagen och allmänheten. Vad jag här har velat framhålla är, att endast om vi omedelbart vidta en rad ekonomiska och finansiella åtgärder, endast om vi anpassa vår ekonomiska politik utan dröjsmål efter vårt utrikespolitiska läge, endast då blir det möjligt för oss att effektivisera det stöd åt Finland, som det enligt allas mening är ett svenskt intresse, att vi ge.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag vill ingalunda bidra till att här skall föras en debatt, där olika meningar stå skarpt emot varandra. Jag behjärtar till fullo allvaret i den maning, som har riktats till oss allesammans, att i detta ögonblick visa besinning och sträva till största möjliga samförstånd inom folket. Men det finns situationer, då man ändå inte kan underlåta att säga några ord. Det sker närmast i sådant syfte, som herr Ohlin sist angav, nämligen för att de olika nyanser, som dock obestriddligen finnas inom vårt folk och inom denna kammar, litet mer måtte komma till synes.

Vi befinna oss ju i den kris, som har vållats av regeringskommunikén i fredags. Hans excellens herr statsministern beklagade, att det svenska folkets nerver varit sådana, att det över hövan upprörts över denna kommuniké. Däröfver vill jag inte diskutera, men jag skulle vilja stryka under, att det är nerverna

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

hos ett folk, vars nervkonstitution vi varit vana att inte misströsta om, som genom deklARATIONEN varit utsatta för de svåraste påfrestningarna, och det är på den punkten vi anse den största faran ligga i vad som då skedde.

Det som närmast föranledde mig att begära ordet var vad herr Sam Larsson yttrade om motsättningen mellan en opinion, som gjorde sig gällande utom riksdagen, och opinionen inom densamma. Låt mig säga några ord om båda delarna.

Vad först den där opinionen utom riksdagen angår, så skulle jag vilja vädja till herr Sam Larsson att inte bedöma den riktigt från de synvinklar han anlade. Jag skulle vilja vädja om att de djupa bekymmer, den ångest inför rikets och Nordens nöd, som komma till uttryck i denna stämning, måtte uppskattas till sitt fulla värde, och att man inte heller inför denna rörelse måtte tala om faran av anarki, därför att olika meningar inom ett demokratiskt samhälle göra sig gällande. Anarkien hotar oss från annat håll, mina herrar! Jag vädjar, att man måste besinna, huruvida och i vad mån vi, som här sitta, förmå att ge ett riktigt uttryck åt vad som i dessa dagar rör sig i det svenska folket. Det händer, att ett folks sinne förvandlas på ganska kort tid under intryck av allvarliga händelser.

Vad sedan angår vår egen ståndpunkt till dessa saker, har här gång på gång talats om huruledes regeringen och riksdagen slutit upp omkring ett visst program. Det är sant, och det är till en viss grad icke sant. Ty vi ha rätt att fasthålla vid att då här vid åtskilliga tillfällen har talats om riksdagens förtroende och anslutning till den förda politiken, är det dock i mångt och mycket en fiktion. Riksdagen vet nämligen icke, vad som sker, och har icke någon som helst möjlighet att bedöma det. Vi befinna oss ju allesamman i detta läge. Jag antar, att det är många, många fler än jag, som djupt i sin själ och djupt i sitt samvete känna, att vi gå här omkring med skylten av ansvariga — och den skylten bära vi inför allt folket — men i vårt hjärta veta vi ju, att vi ingenting veta och ingenting kunna bedöma.

Jag menar, att detta bör strykas under. Om jag i denna stund skulle tillfrågas, huruvida jag ansluter mig till den politik regeringen för eller icke, då måste jag som en ärlig man säga, att jag inte kan svära på någonting, som jag icke känner och icke kan till botten bedöma. Min ståndpunkt till denna fråga beror på en kännedom om det diplomatiska läget, som jag icke har och — jag vill gärna tillägga det — som jag icke bör ha. Vi böra inte allesamman här ha denna kännedom. Min ståndpunkt beror vidare av omfattningen av de åtgärder, som vidtas i detta land för Finland. Där om vet jag en del, men jag vet inte allt. Jag har icke en fullständig kunskap om detta, men jag har rätt att säga, att om det intryck jag har fått av hjälpens omfattning och intensitet är riktigt, så är hjälpen icke så stark som den borde vara. Mitt omdöme är slutligen beroende av hur man i denna stund skall bedöma det militära läget och förhållandena i Finland. Det står nämligen för mig klart, att i det ögonblick vi verkligen se för oss sannolikheten av att den finska fronten inom en nära framtid bryter samman, måste vi, med beaktande av de risker, som finnas lika mycket i inaktiviteten som i aktiviteten, taga hela linjerna för den förut uppdragna politiken under förnyat övervägande.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Med anledning av det sista av dessa yttranden, som var ett förnyande av de mycket lättförståeliga krav, som resas på informering av riksdagen, vill jag här ha uttalat, att det finns ingen möjlighet att lämna en sådan information, som det framgick av det senaste anförandet, att man önskade.

Regeringen måste sitta inne med vissa upplysningar, som icke kunna meddelas. Det har inrättats en utrikesnämnd, rörande vars förhandlingar det är

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

föreskrivet, att ledamöterna skola iakttaga aktsamhet i allmänhet, varjämte Konungen i vissa fall kan påbjuda absolut tystnadsplikt. Detta visar ju, att riksdagen själv är medveten om att sådana upplysningar kunna behöva meddelas de representanter, som riksdagen har utsett, att dessa representanter icke kunna vara berättigade att föra dem vidare. Av allt detta framgår klart, att då varje meddelande till regeringen om förhållanden i andra länder eller andra regeringars avsikter icke kan bringas till offentlighet, kan regeringen icke heller tillgodose anspråket på den upplysning, som man här har önskat. Detta utesluter inte, att regeringen vill vara så förtrolig, som det över huvud taget är möjligt. Vill man nå den ideala formen, kunde ju detta bäst ske genom att riksdagens samtliga ledamöter tillhörde regeringen. Men eftersom vi inte kunna styra på det sättet utan ha valt en annan form, få riksdagens ledamöter nöja sig med att regeringen överväger, vilka av de upplysningar, som den sitter inne med, som kunna vidarebefordras. Det talas om att på grund av detta kan man inte ha tillräckligt förtroende för regeringen. Jag känner starkt, att den svenska riksdagen har förtroende för den sittande regeringen, och detta borde ju vara så mycket mera motiverat, som alla olika riktningar inom riksdagen också äro företrädde i regeringen.

Vad jag kan utfästa från regeringens sida är alltså endast, att så långt det är möjligt skall riksdagen informeras. Men detta kan icke betyda, att vi kunna tillmötesgå anspråk av den art, som herr Herlitz nyss reste.

Herr **Herlitz** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Hans excellens herr statsministern torde ha förbisett, att jag — visserligen bara på en punkt i mitt inlägg — uttryckligen sade, att jag till fullo inser, att det är mängder av upplysningar, som riksdagens ledamöter icke böra äga. Jag har icke här gjort mig till talesman för kravet på vidsträcktare upplysningar från regeringen. Jag har endast velat säga, att det förtroende, den avslutning eller vad man vill kalla det för, från riksdagens sida, som vinnes under nuvarande förhållanden, är en fiktion. Det är någonting löst och icke mycket att bygga på.

Herr **Andrén**: Herr talman! Mina herrar! Jag begärde ordet närmast med anledning av hans excellens herr statsministerns sista anförande.

Det fanns i detta anförande åtskilliga självklara ting. En sådan självklar sats är till exempel, att det inte är möjligt för regeringen att giva riksdagen i dess helhet fullständiga informationer om de underrättelser, som regeringen mottager från främmande land. Det är naturligtvis också självklart, att en regering inte kan bestå av riksdagens samtliga ledamöter. Det är tillräckligt, att riksdagens samtliga partier äro representerade i den. Jag måste emellertid bekänna, att jag blev ganska förvånad — för att inte använda starkare uttryck — när hans excellens herr statsministern i den debatt, som ägde rum förra onsdagen, kunde göra gällande, att fullständiga och fortlöpande informationer gäves åt den svenska riksdagen. Som jag den gången påpekade, har utrikesnämnden under den tid, då det finsk-ryska kriget pågätt, endast sammanträtt vid två tillfällen. Jag är glad över att herr statsministern denna gång har avgivit mera hoppgivande försäkringar om det samarbete, som regeringen avser att etablera med den svenska riksdagen i utrikespolitiska frågor. Hans excellens herr statsministern försäkrade, att vad som är möjligt i fråga om information skall givas. Jag vill då också hoppas, att herr statsministern i fortsättningen skall få en annan uppfattning om vad som är möjligt, än den som herr statsministern har haft under de nu förflutna månaderna.

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

När jag nu ändå har ordet, skall jag be att få säga något även om det, som för övrigt har förekommit under denna debatt. Det var med mycket stort intresse, som jag åhörde herr Undéns såsom alltid mycket klara och distinkta uppläggning av det problem, som vi nu stå inför. Men man kunde inte undgå att observera, att herr Undén rörde sig med mycket abstrakta formuleringar, bakom vilka man såg hypotetiska fall och hypotetiska konklusioner om den kommande händelseutvecklingen. Slutresultatet var dock mycket klart. Herr Undén gav sin fulla anslutning till det konkreta program, som är regeringens. Jag skall inte säga något ont om detta, men jag skulle på ett par punkter vilja kommentera herr Undéns uttalanden.

Herr Undén berörde först den kritik av vår politik, som förekommit i såväl den svenska som den utländska pressen. Det är med djupt beklagande, som jag måste konstatera, att herr statsministerns senaste kommuniké har givit ett mycket välkommet material till denna kritik. Det är också med beklagande, som jag observerar, att herr statsministern i dag har ägnat sig åt den ganska hopplösa uppgiften att försvara denna kommuniké och att detta har skett med den hos en gammal och erfaren politiker ganska överraskande tesen, att en formulering ju inte kan vara någonting så väsentligt. Jo, ers excellens, formuleringen är väsentlig i en sådan sak som denna, ty formuleringen måste vara det exakta uttrycket för innehållet. Överallt i utlandet, om jag undantar Moskva, har denna kommuniké åstadkommit åtskillig förvåning och mycken kritik. Alla här hemma torde ha sagt sig, att de formuleringar, som Hans Majestät Konungen har valt, på ett helt annat sätt ha uttryckt den svenska nationens vilja och det svenska folkets åsikter, än vad statsministerns ord ha kunnat göra.

Herr Undén var också inne på frågan om det beroende läge, vari vi ha råkat. Ja, förvisso äro vi inne i ett läge av beroende, men detta beroende har sin grund i den politiska och geografiska konstellationen, och den saken kunna vi icke göra någonting åt. Frågan är bara: Blir vårt läge i det långa loppet mera beroende, om vi taga vårt öde i egna händer eller om vi avbida, vart händelseutvecklingen skall föra oss. Det är detta senare mera långsiktiga perspektiv, som i sista hand blir det avgörande.

Herr Undén hade ännu en tes, som jag skulle vilja kommentera. Herr Undén förklarade, att inte ens för ett broderlands skull kunna vi glömma våra egna intressen. Det är alldeles riktigt, men detta uttalande kan med rätta kompletteras med ett annat, nämligen att det är för våra egna intressens skull, som vi denna gång ha svårt att glömma vårt finska broderland.

På ännu en punkt gjorde jag en liten anteckning, när jag hörde herr Undén tala. Herr Undén försäkrade oss, att vårt inträde i kriget skulle förena de båda krigen med varandra. På denna punkt syntes det mig, som om herr Undéns i de flesta fall ganska hypotetiska resonemang hårdnade till en tes. Men vi veta dock allesamman, att man icke utan skäl kan göra gällande en alldeles motsatt tes, den nämligen att ett svenskt ingripande kan förhindra att de båda krigen förenas till ett stort och för vårt land ödeläggande krig. Jag har icke ställt dessa olika teser mot varandra för att urgöra en mening. Jag har endast velat visa, på vilken löslig grund vi röra oss i dessa ting, och jag finner det naturligt, att vi röra oss på denna lösliga grund, helt enkelt därför att situationen är så full av oklara moment och därför att våra informationer äro så bristfälliga.

Herr Sam Larsson hade också ett par punkter i sitt resonemang, som jag skall tillåta mig att beröra, punkter till vilka jag i viss utsträckning kan giva min anslutning. Herr Sam Larsson förklarade sålunda, att Sveriges riksdag ej får skjutas åt sidan utan måste ha rätt att säga sin mening. Ingen är

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

mera benägen än jag att giva min anslutning till detta uttalande. Inför den välorganiserade opinionsyttring, som vi i dag möta här i kammaren, måste jag dock fråga mig, om den oinformerade riksdag, som vi nu ha att göra med, har tillräcklig auktoritet för att uttala sig i de svåra frågor, som vi nu stå inför. Detsamma gäller också de hänvisningar till folkets majoritet, som man gång efter annan får höra. Finns det i dag en upplyst opinion i de utrikespolitiska spörsmålen, som man med rätta kan åberopa? Hans excellens herr statsministern har inte bara i utrikespolitiska utan också i inrikespolitiska frågor gärna brukat åberopa den allmänna opinionen, vilket jag finner vara riktigt och naturligt av en demokratisk statsman. Men demokratien är icke fullmogen, om den icke är upplyst, och jag kan icke komma ifrån att den nuvarande regeringen icke tillräckligt har bidragit till den svenska opinionens upplysning. När man ser, vad regeringar och regeringschefer i främmande länder tillåta sig att säga, blir man ganska överraskad över den tystlåtenhet, som den svenska regeringen har iakttagit i sitt förhållande till den svenska riksdagen. Hans excellens herr statsministern resonerar i vissa stycken som den bekante jakobinledare, som vid ett tillfälle förklarade: Jag är deras ledare — det är nödvändigt, att jag följer dem! Vad det svenska folket denna gång begär, är en ledning från statsministerns sida, och en ledning, som är övertygande, därför att den är förenad med information.

När till sist den politik, som nu föres, skall bedömas, skall man icke fråga, om det finns majoritet eller icke bakom densamma, utan man skall fråga sig: är den förda politiken riktig eller icke riktig? Tills vidare få vi nöja oss med att antaga, att regeringen på grundval av de informationer, som den besitter, men som vi icke äga, för en riktig politik. Jag är, för att låna ett uttryck av herr Sam Larsson, icke självsäker i denna fråga. Jag har icke något program, som jag betraktar såsom självklart i nuvarande situation. De bristfälliga informationer, som vi ha fått, göra det omöjligt för riksdagens medlemmar att ha en klar och bestämd uppfattning i de utrikespolitiska och inte minst militärpolitiska frågor, som det här gäller. Har för övrigt vår utrikesnämnd under de gånga månaderna någon gång fått information om till exempel en så väsentlig fråga som Sveriges militärpolitiska läge och våra militärpolitiska resurser?

Jag skall självfallet, för att åter anknyta till en föregående talare här i dag, icke misstänkliggöra regeringens motiv, ty de kunna i en fråga som denna icke vara annat än rena. Men jag vill uttala den förhoppningen, att motiveringen för regeringens politik är lika stark, lika klar och lika bindande, som motiven självklart måste anses vara rena. Inför de allvarliga frågor, som vi nu stå inför, kan emellertid en riksdagsman med de dåliga informationer, som han är i besittning av, inte göra något annat än att uttala sin stora oro och sina djupa bekymmer inför de avgöranden, som ännu återstå. Härutöver vill jag endast tillägga för det första att vi i nuvarande läge måste göra vårt yttersta för att stärka vår ekonomiska och militära försvarsberedskap och för det andra att vi inte kunna göra för mycket för att inom frivillighetens gränser giva Finland all den hjälp, som detta land i sitt nuvarande beträngda läge så väl behöver.

I herr Andréns yttrande instämde herrar *Öman, von Horn, Nisser, Velander, Bondeson, Nordenson* och *Carlström*.

Herr Lindhagen: Vad angår de informationer, som riksdagen inte fått men som den skulle behöva, vill jag förklara, att vi inte behöva några märkbara informationer alls, ty situationen i världen är så klar, att vi i allt vä-

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)
sentligt kunna bedöma den själva. De informationer, som kunna givas, äro ju för övrigt bara så kallade sekreta informationer. Jag ber att få framhålla, att här ligger inte tyngdpunkten, såsom det har sagts från regeringens sida, på utrikesnämnden, ty utrikesnämnden har ju tillkommit för att *hindra* informationer till riksdagen.

Vad vi ha att hålla oss till är i stället § 56 riksdagsordningen. Men den paragrafen tycks varken statsministern, professor Andréén eller någon annan vid styret ha kännedom om eller intresse för. Det är enligt den paragrafen, som vi skola få våra informationer vid kammarsammanträden med samtliga partier på en gång.

Nu har ju emellertid regeringen alltid eftersträvat sekreta informationer, så att även när man någon gång tillämpat § 56 riksdagsordningen, har det alltid skett under fullständig sekretess, ja, till den grad att det inte ens fått protokollföras, vad som förekommit vid dessa sammanträden. Jag har varit med om dylika sekreta förhandlingar, både under förra världskriget och slutliga tillämpningen av § 56 i Ålandsfrågan, och jag har icke en enda gång, varken under förra världskriget eller under herr Sändlers sekreta sammanträden omsider även enligt § 56 i Ålandsfrågan, funnit det minsta i de meddelanden, som vi därvid fått, som behövt omgivas med sekretess. Därför leka vi här, herr talman, egentligen bara kurragömma med varandra. Låt oss någon gång få protokollförda sammanträden enligt § 56 riksdagsordningen *utan* sekretess. Det är det, som i dag kan vara av intresse. Vad som ligger på djupet av världsläget och dess faror i dagens situation förstå vi utan någon information från regeringen.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Denna debatt har ju kommit något överraskande. Om jag tolkat den rätt, är syftet att åt regeringen inhösta ett nytt förtroendeuttalande från riksdagens sida. Så nära efter det att ett dylikt uttalande redan har givits, kommer detta som sagt något överraskande. Jag skall för min del inte uttala någon mening om huruvida en ny sådan förtroendeförklaring var av behovet påkallad eller icke. Däröfver är självfallet regeringen mera vittnesgill än jag själv. Jag vill bara knyta den reflexionen till dagens debatt, att det under remissdebatten från alla partigrupper sida uttalade förtroendet snabbt måtte ha förbrukats, eftersom det redan måste förnyas.

Det var emellertid ett alldeles speciellt inlägg, som kom mig att begära ordet. En av talarna, som bidrog med debattens kanske mest patetiska anförande, syntes vara av den uppfattningen, att den största fara, som nu hotade oss, den hotade oss icke utifrån utan inifrån. Han lade sina ord på ett sätt, som om han fruktade, att vi här i landet skulle ha att befara revolutionära omstörtningar och andra landsskadliga förehavanden. Jag tror, att han i detta avseende fullständigt misstar sig. Människor, som i denna stund icke ha någon hetare önskan än att händelseförloppet barmhärtigt och snabbt måtte dementera hela deras syn på läget, dessa människor äro sannerligen icke ute för att göra revolution.

Men jag förstår vad han menar. Jag vet, att det i många kretsar här i riksdagen råder den uppfattningen, att Finlandsrörelsen varit sysselsatt med mer eller mindre underjordiska politiska konspirationer, syftande till ändringar i den nuvarande politiska regimen. Jag vill begagna detta tillfälle att bestämt motsäga varje dylik uppfattning. I den mån Finlandsrörelsen är knuten till den nuvarande Finlandskommittén, kan jag försäkra, att där icke bedrivs någon som helst politisk agitation med sådant syfte som det angivna. Det har ute i landet utvecklats en mycket omfattande och, delvis åtminstone, mycket

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

intensiv bearbetning av den allmänna opinionen till förmån för Finlands sak. Hela detta arbete har varit fullt offentligt. Var och en kan bilda sig en mening och en uppfattning om arten och karaktären av detta upplysningsarbete. Envar, som satt sig in i saken, skall säkert instämma däri, att det hela tiden legat inom ramen för demokratisk politik. Dessa människor ha begagnat sig av sin medborgerliga rätt att försöka påverka den allmänna opinionen på ett sätt, som de ansågo vara för landet lyckligt, och jag tror icke, att någon i denna kammare är beredd att förmena dem denna rätt.

Det har under debatten uttalats många varma och livliga sympatier för den s. k. frivilligrörelsen. Egentligen borde jag hälsa dessa nya sympatiuttalanden med stor tillfredsställelse. När jag ändå tvekar, är det emedan jag betraktar det nuvarande läget som så allvarligt, att jag starkt tvivlar på att frivilligrörelsen, även om den finge en väsentligt ökad omfattning, är i stånd att på ett avgörande sätt påverka ställningen i Finland. Om man har en sådan uppfattning, börjar man ju fråga sig, om det egentligen är tillåtligt att från statens sida vidtaga aktiva åtgärder för rörelsens utvidgning.

I den radiopropaganda, som bedrivs under det svenska utrikesdepartementets auspicier och beskydd, har meddelats, att frivilligrörelsen kommer att intensifieras. Det bör uppenbarligen vara ett ord från regeringen själv mer eller mindre direkt. Det förefaller vara en utfästelse. Jag skulle då vilja fråga: grundar sig denna utfästelse på en sådan uppfattning om läget i Finland, att man kan hoppas, att en ökning av de svenska frivilligas antal skulle bli ett verkligt positivt bidrag i den strid, som där ute pågår? Om så icke är fallet, hur kan man då känna sig försvarad med att inför världen proklamera, att detta är Sveriges avsikt?

Det har många gånger under dagens debatt manats till lugn och besinning. Jag tror också, att vi mycket snart komma att behöva allt det lugn och all den besinning, som vi äro mäktiga. Jag kan endast lyckönska dem, som kunna mobilisera tillräckligt av dessa egenskaper för att med full fattning bevittna det skådespel, som väl nu stundar, ett skådespel, som jag starkt befarar kommer att bli ett av historiens obeskrivliga. Lugn och besinning äro som sagt förträffliga tillgångar inte minst vid ödesmättade avgöranden. Har man den uppfattningen — och jag har redan givit uttryck åt den i denna kammare vid ett tidigare tillfälle — att svensk folkfrihet är oupplösligt förknippad med Finlands fortvaro som en fri stat, då är det sannerligen icke med lätt hjärta som man ser emot den närmaste framtidens händelser, knappast heller med lugn och besinning.

Herr Wistrand: Herr talman! Vem ser med lätt hjärta fram emot den tid, som nu stundar? Jag tror icke, att det finns någon av oss, som icke känner den allra djupaste tyngd över sinnet, då han tänker på vad framtiden kan bära i sitt sköte.

Här ha avgivits deklARATIONER av partiledarna. Det har också avgivits en rad personliga deklARATIONER av ledamöter av samma parti som jag tillhör, högerpartiet, vilka innebära vissa nyanser av den deklARATION, som partiledaren i kammaren har anfört. Jag tror för min del, att dessa nyanser på ett och annat håll möjligen ha syntts större än de i själva verket äro och även större än ordalagen ha berättigat till att de skulle synas.

Jag har för min del i detta oändligt allvarliga ögonblick främst den känslan, som den store Gustav Adolf en gång gav uttryck åt, när han manade: Enighet har ofta uppehållit ringa stater. Jag tror, att det är nödvändigt, att vi så långt möjligt bortse från nyanserna, utan att vi försöka att undertrycka dem, där de icke med absolut nödvändighet kräva att komma fram.

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

Det är ett oerhört stort och tungt ansvar, som nu vilar på oss alla. Så gott som alla, som yttrat sig här, ha dock, tror jag, sagt, att de icke kunnat annat än instämma i huvuddragen av den politik, som regeringen hittills har fört. Jag tror för min del också, att det, såsom förhållandena ligga till, är nödvändigt, att vi ge regeringen vårt förtroende, då den dock representerar alla här närvarande partier i denna kammare, och framför allt att vi förlita oss på, att regeringen efter bästa förmåga bedömer läget på ett sätt, som överensstämmer med både landets ära, dess värdighet och dess verkliga intressen.

Detta behöver enligt min mening icke betyda, att man under alla omständigheter fasthåller vid den linje, som man hittills har ansett sig böra följa. Men jag tror, att stundens allvar kräver, att denna debatt icke får sluta utan en anmaning till att vad vi bjuda utlandet, som ser och hör på denna debatt med stort intresse, icke är ett spektrum, utan en obruten, klar ljusstråle, som går ut ifrån det svenska folkets samvete.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag ber att å de svenska och jag tror också de norska och danska fredsaktivisternas vägnar få ayge den förklaringen, att vi icke behöva några informationer angående regeringens senaste tillkännagivna ståndpunkt, vilken vi i stort sett gilla och som går ut på att det inte är rimligt ur fredens synpunkt, att vi nu också ge oss i krig med Sovjetryssland. Det synes de flesta vara eniga om. Men vad vi skulle vilja ha en information om av utrikesministern och möjligen också av statsministern, är, varför inte svenska regeringen — och det gäller även de övriga skandinaviska regeringarna — känner sig uppfordrad att vid sidan av sina upprustningsbemyndanden också gå fram i världen — då ju vi neutrala äro de enda, som kunna göra det — med ett aktivt fredsprogram, riktat till alla länder i världen.

Därom har kammaren tillåtit mig att framställa tre sammanhängande interpellationer till utrikesministern. Utrikesministern har upplyst mig om att han tänker besvara de interpellationerna, men inte nu, ty nu är kanske inte den lämpliga tidpunkten inne, utan senare. Jag har begärt ordet endast för att spörja honom, om icke just nu är tidpunkten inne, men om en senare vet man ingenting.

Herr Undén: Jag begärde ordet endast för att rikta en kort replik till herr Andrén.

Herr Andrén tog upp en debattfråga från ett tidigare sammanträde här, då han framhöll, att utrikesnämnden icke hade varit tillräckligt ofta samman kallad. Jag tror, att hans anmärkning hänför sig väsentligen till den tid efter den nuvarande regeringens bildande och intill den lagtima riksdagens öppnande, då läget som bekant var det, att flera av den gamla utrikesnämndens ledamöter hade flyttat in i regeringen, däribland de två partiledarna från herr Andréns eget parti. I själva verket kommo alltså dessa representanter i tillfälle att få ännu mera fortlöpande informationer än vad utrikesnämnden då kunde ha fått.

Vidare yttrade herr Andrén, att statsministerns kommuniké skulle ha gjort ett sådant dåligt intryck i utlandet, och framhöll i motsättning därtill, att Konungens uttalande hade uppfattats på ett helt annat sätt. Jag tror, att herr Andrén här tar miste. I den mån jag har kunnat se av utländska uttalanden, har man där sagt, att Konungens diktamen helt täckte statsministerns tidigare å regeringens vägnar gjorda uttalande. Jag tror överhuvud taget, att det endast är i vårt eget land, som man varit så subtil i fråga om distinktionen mellan statsministerns kommuniké och Konungens uttalande.

Punkterna 19—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.*

Punkten 25.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Upplysningsarbete för freden för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *J. Nilsson* i Malmö väckt motion (nr 17), vari hemställdes, att anslaget till upplysningsarbete för freden måtte bibehållas vid nu utgående belopp 30,000 kronor;

dels en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion (nr 130), vari hemställdes, att riksdagen ville höja anslaget till upplysningsarbetet för freden från 15,000 kronor till sitt föregående anslag 30,000 kronor;

dels en inom första kammaren av samme motionär väckt motion (nr 131), vari hemställdes, att riksdagen ville besluta att även den äldsta och mest omfattande fredsföreningen »Svenska freds- och skiljedomsföreningen» måtte beviljas anslag till sitt bemödande i fredens tjänst och att således anslaget till den enskilda fredsrörelsen måtte höjas till 36,000 kronor;

dels en inom första kammaren av samme motionär väckt motion (nr 132), vari hemställdes, att riksdagen ville bevilja Svenska föreningen för Nationernas förbund, Svenska freds- och skiljedomsföreningen och Svenska sektionen av internationella kvinnoförbundet för fred och frihet ett resebidrag av 3,000 kronor för inställelse vid huvudföreningarnas plenar- och kommissionssammanträden till fördelning efter Kungl. Maj:ts bestämmande;

dels ock en inom första kammaren av samme motionär väckt motion (nr 133), vari hemställdes, att riksdagen ville besluta att hädanefter det i tredje huvudtiteln upptagna anslaget till »Upplysningsarbete för freden» i stället skulle anvisas under rubriken »Upplysningsarbete om den internationella rättsordningens förutsättningar och utvägar för deras förverkligande».

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 17, I: 130, I: 131, I: 132 och I: 133, till Upplysningsarbete för freden för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Nilsson* i Malmö, *Bäcklund* och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att anslaget bort bibehållas vid sitt nuvarande belopp, 30,000 kronor.

Herr Lindhagen: Herr talman! Vi se nu av de tomma bänkarna, hur litet intresse de ledande i kammaren ägna allt som rör freden och fredsaktivisternas bemödanden nere på djupen.

Här har tidigare beviljats ett fattigt anslag på 30,000 kronor för upplysningsverksamhet för freden, men på grund av förhållandena skall nu enligt regeringens proposition och statsutskottets hemställan inte få anslås mer än hälften av detta belopp, och regeringen får diktatoriskt bestämma, vilka för-

Ang. Sveriges utrikespolitik under pågående krig. (Forts.)

Herr **Andrén** gjorde åtskilliga randanmärkningar till det anförande, jag här tidigare hållit i dag. Jag skall inte gå närmare in på hans synpunkter. Det är självklart, att det kan finnas olika meningar i de frågor, som han berörde. Men jag vill endast påpeka det, att herr **Andrén** intog en mycket bekväm ställning av tvivelsjuk betraktare. Han hade icke tillräckliga informationer för att kunna vägra sin anslutning till regeringens politik. Han hade självfallet icke heller tillräckliga informationer för att kunna kritisera regeringens politik. Jag förstår väl, att man kan befinna sig i den situationen. Det är ju emellertid så, att vårt statsskick är uppbyggt på den tankegången, att samtliga ledamöter av riksdagen icke kunna var för sig bilda sig en fullständig uppfattning i alla frågor, icke ens i alla viktiga frågor, utan de få i någon mån lita på de förtroendemän, som delegeras för särskilda frågors behandling. Jag menar alltså, att både herr **Andrén** och herr **Herlitz** före honom mycket värtaligt för kammaren utvecklat det dilemma, vari de befinna sig, då de varken kunna tro eller kritisera, men jag vågar säga, herr talman, att från det dilemmat kan ingen rädda vare sig herr **Andrén** eller herr **Herlitz**.

Herr **Andrén**: Herr talman! Endast ett par ord. Med anledning av herr **Undén**s sista inlägg vill jag först och främst göra den lilla reflexionen, att om några av utrikesnämndens medlemmar tagit sitt inträde i statsrådet, borde detta icke hindra sammankallandet av en fulltalig utrikesnämnd. Man hade endast behövt anlita de suppleanter, som enligt konstitutionen och även i realiteten finnas för utrikesnämndens medlemmar.

Herr **Undén** var också inne på frågan om statsministerns kommuniké och det intryck, som denna hade gjort i utlandet. Det land, som jag framför allt fäster avgörande vikt vid i denna sak, är Finland. Och jag tror icke, att någon kan förneka, att Konungens diktamen i statsrådet vad den finska opinionen beträffar gjorde ett helt annat intryck än statsministerns kommuniké.

Till sist får jag konstatera, att herr **Undén** riktigt karakteriserade mitt föregående inlägg, när han fann, att jag var en tvivelsjuk iakttagare. Herr **Undén** gav också en riktig förklaring till detta förhållande. Men jag vill erinra om att herr **Undén**, ehuru herr **Undén** på en gång är medlem av utrikesnämnden och ordförande i utrikesutskottet, i det välformulerade, skrivna anförande, som han höll här i dag, på nästan alla väsentliga punkter fick röra sig med hypotetiska formuleringar. Dessa hypotetiska formuleringar innebära ingenting annat än ett erkännande av att även herr **Undén**, trots sina många informationer och sin stora sakkunskap, måste uttala sig med den allra största osäkerhet och att även herr **Undén** i denna mening är en något tvivelsjuk iakttagare.

Herr **Undén**: Jag ber blott att få påpeka, att jag uttalade mitt förbehållslösa förtroende för regeringen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 2—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

eningar som skola få del därav och hur mycket varje förening skall förunnas av det lilla anslaget.

Herr Nilsson i Malmö har i likhet med mig motionerat om att anslaget skall åter höjas till 30,000 kronor. Det är det första, primära förslaget. Vidare har jag yrkat i en motion, att även Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Sveriges äldsta, största och mest fredsaktivistiskt inställda fredsförening, skall få ett anslag, vilket den tidigare fått endast för undantagsfall för speciella ändamål, därför att den har ett så obetingat intresse för fredens djupgående betingelser. Vidare har av mig yrkats, att Svenska föreningen för Nationernas förbund, Svenska freds- och skiljedomsföreningen och Svenska sektionen av internationella kvinnoförbundet för fred och frihet skulle få rescanslag för att kunna besöka sina huvudorganisationers kongresser i Europa. Varför skulle de inte få det? Det anses ju vara så viktigt, att interparlamentarikerna få bibehålla sitt stora anslag just för att kunna besöka sina kongresser. Det är nyttigt och intressant för interparlamentarikerna, fastän vi ju egentligen inte ha någonting annat där att göra än att vara med om de festliga tillställningarna, vid vilka vi alltid äro talrikt närvarande. Men när ärendena avgöras, är det ofta bara en handfull människor, som träffar avgörandet. De andra äro ute och se på staden, vilket för dem är intressantare än de tämligen intetsägande resolutioner, som styrelserna föreslå oss.

Nu har statsutskottet behandlat alla dessa och även ett femte krav under en gemensam anslagsrubrik. Jag hade med flit väckt särskilda motioner om dessa olika saker för att få utskottet att avge särskilda utlåtanden om varje fråga. Det har utskottet grundlagsstridigt underlåtit att göra. Utskottet har sålunda satt krokben för alla motionerna på en gång, ehuru det bort finnas utsikt att åtminstone något förslag kunnat visa sig förtjäna majoritet i riksdagen.

Under sådana förhållanden är det svårt att veta hur freden skall bära sig åt. Utan att för tillfället framställa något hopplöst yrkande om de andra motionerna inskränker jag mig därför till att yrka bifall till de tre reservanternas hemställan om anslagets bibehållande vid sitt tidigare belopp, 30,000 kronor.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sin platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lindhagen* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 14.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 26—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 32, 50, 55, 59, 61—63 och 65 blevo desamma på begäran bordlagda.

Herr *Lindblom* avlämnade en av honom och herr *Ekman* undertecknad motion, nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

*Interpellation
ang. ersätt-
ningen vid
rekvisition
för försvarets
behov.*

Herr *Tjällgren* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! De nu pågående inkallelserna till förstärkt försvarsberedskap ha berett möjligheter för näringslivets olika grenar att få en klarare föreställning om vilka förhållanden som kunna skapas av en allmän mobilisering i vårt land. Detta gäller i särskilt hög grad i fråga om de landsdelar, där inkallelserna tagit större omfattning. Att jordbruket därvid i hög grad beröres, är naturligt med hänsyn till försvarets behov av motorfordon, redskap, hästar och hästfordon. De svårigheter, som härigenom uppstå, ökas därigenom att tillgången till arbetskraft i många trakter redan förut varit knapp för jordbruket och genom inkallelserna ofta kanske den enda manliga hjälpen i arbetet berövats hemmen.

Norrland hör till de delar av vårt land, där återverkningarna av dessa förhållanden på grund av den omfattning, som försvarsförberedelserna där givits, varit särskilt känbara. Vintermånaderna äro även för det med jordbruket kombinerade skogsbruket ur arbetssynpunkt betydelsefulla.

Redan i höstas har såväl i motion som genom uttalande till kammarens protokoll från min sida påtalats de besvärliga situationer, som kunna uppstå för jordbrukarna, då statsmakterna vid mobilisering taga deras ägodelar i anspråk. Från vårt håll framhölls därvid särskilt svårigheterna för den enskilde att för sin egendom erhålla en ersättning, motsvarande ej blott ett beräknat tidigare värde utan även därtill den kostnadsökning, som vid nyanskaffning av de hästar, fordon, m. m., det här är fråga om, lätt kunde uppstå. Likaledes framhölls även nödvändigheten ur produktionens synpunkt av att sådan nyanskaffning i behöflig omfattning kunde komma till stånd.

Interpellation ang. ersättningen vid rekvisition för försvarets behov. (Forts.)

De i samband med inkallelserna under höst- och vintermånaderna gjorda erfarenheterna synas på ett beklagligt sätt ha visat huru berättigade de uttalade farhågorna kunde vara. I flera för mig uppgivna fall har det sålunda ådagalagts huru fullständigt omöjligt det varit för jordbrukare, som för krigsmaktens behov måst avstå exempelvis hästar, att för pris som ens något så när motsvarat den ersättning, som erhållits, skaffa nya dragare. Den relativt stora omfattningen av försvarsverkets behov synes här ha skapat en efterfrågan, som icke minst under den bråda arbetsåsong, det här gäller, kraftigt drivit upp priset på hästar. Så har exempelvis i med vederbörliga intyg styrkt fall en jordbrukare, som fått avstå tvenne hästar, som han väl behövde, sett sig nödsakad att för erhållande av nya dragare betala pris, som med mera än sextio procent överstigit den av kronan lämnade ersättningen. Andra jordbrukare ha gjort lika smärtsamma erfarenheter.

I det här ifrågavarande fallet medförde detta, att jordbrukaren måste betala en prisskillnad utöver erhållen ersättning av ej mindre än kr. 1,250 för att erhålla ett par nya fullgoda hästar. Ett rättvist anspråk på att erhålla ersättning härför föreligger uppenbarligen. Vid gjord besvärframställning till vederbörande länsstyrelse i avsikt att erhålla ersättning för sålunda vållade kostnader har av länsstyrelsen hänvisats till att häst- och motorfordonslagen jämte häst- och motorfordonsanskaffningsförordningen, enligt vilka anskaffningen skett, icke innehålla föreskrifter om rätt att anföra besvär i fråga om ersättning för i anspråk tagen egendom. På grund härav har framställningen icke heller till någon länsstyrelsens åtgärd föranlett och någon ersättning har icke i annan form lämnats.

Uppenbart är att försvarets behov måste tillgodoses. Däremot har den lojala och välsinnade grupp av medborgare, som det här är fråga om, intet att erinra. En annan sak är, att det även för hela vårt folk, icke minst i oroliga tider, är av betydande intresse, att näringslivet, i synnerhet när det gäller vårt folkushålls förseende med viktiga förnödenheter, måste beredas drägliga produktionsmöjligheter. Berättigade anspråk kunna även från den enskildes sida resas att erhålla sådan betalning för den egendom, han avstår, att han verkligen har möjlighet att komma i åtnjutande av fullgod ersättning.

Under hänvisande till vad som sålunda anförts utbeder jag mig kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande interpellation:

1. Har statsrådet uppmärksammat de svårigheter för produktionen och enskilda, som uppstå därigenom att av kronan för försvarets behov i anspråk tagen egendom icke ersättes med belopp, fullt motsvarande nyanskaffningarna?

2. Avser statsrådet att vidtaga åtgärder för att bereda den, som anser sig icke ha erhållit skälig ersättning för i anspråk tagen egendom, möjlighet att därom anföra besvär eller på annat sätt ernå ersättning?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.03 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 24 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 60, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 och 30 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering, m. m.;

nr 64, angående civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftverksanläggningar;

nr 66, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag);

nr 67, angående befrielse för stenarbetaren Karl Edvin Karlsson från skyldighet att till kronan utgiva viss ersättning;

nr 68, angående anslag till statens transportkommission;

nr 69, angående upplåtelse av kronan tillkommande rätt till inmutat område;

nr 70, angående avlöningsförmåner till sekreterare hos hushållningssällskap samt jordbruks- och mejerikonsulenter under tjänstledighet för militärtjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap m. m.;

nr 71, med förslag till lag angående ändrad lydelse av fjärde stycket i övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling, m. m.;

nr 73, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 74, angående anslag till statens skeppsprovningsanstalt;

nr 75, angående beredande av sjukhusvård i Sverige åt krigsinvalider från Finland m. m.;

nr 76, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppypning; samt

nr 78, med hemställan om riksdagens samtycke till meddelande av förordnande jämlikt 1 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1940 den 22 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

revisorer:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Carlbring, Einar</i> , disponent, Göteborg,	med 27 röster,
» <i>Andersson, Emil</i> , lantbrukare, Järnbrott,	» 27 » ,
» <i>Hedvall, Julius</i> , f. d. riksdagsman, Göteborg,	» 27 » ,
» <i>Fagerberg, J. A.</i> , spårvagnskonduktör, Göteborg,	» 27 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Persson, Alfred</i> , lantbrukare, Vadensjö,	med 27 röster,
» <i>Lundgren, Axel</i> , redaktör, Malmö,	» 27 » ,
» <i>Hultgren, Anton</i> , landstingsman, Reslöv, Marieholm,	» 27 » ,
» <i>Andersson, Alfred</i> , lantbrukare, Holmby,	» 27 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Minör, P. A.</i> , direktör, Falun,	med 27 röster,
» <i>Larsson, Liss Olof</i> , landstingsman, Leksand,	» 27 » ,
» <i>Eriksson, Ollas E.</i> , f. d. riksdagsman, Fors station,	» 27 » ,
» <i>Eriksson, Emil</i> , f. d. riksdagsman, Hedemora,	» 27 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Hellström, H.</i> , kapten, Gävle,	med 27 röster,
» <i>Lindblom, Edw.</i> , handlande, Gävle,	» 27 » ,
» <i>Törnfelt, Erik</i> , redaktör, Gävle,	» 27 » ,
» <i>Bergman, Stefan</i> , landstingsman, Forssa,	» 27 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Gyllenswärd, Ernst</i> , lantbrukare, Fågelsång, Våxtorp,	med 27 röster,
» <i>Nilsson, C. L.</i> , landstingsman, Olofsbo, Falkenberg,	» 27 » ,
» <i>Andersson, Janne</i> , byggmästare, Falkenberg,	» 27 » ,
» <i>Olsson, N. V.</i> , lantbrukare, Ahlsöv, Eldsberga,	» 27 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Vik, Harald</i> , fil. kand., Hampnäs,	med 27 röster,
» <i>Hallin, Erik</i> , landstingsman, Örnköldsvik,	» 27 » ,
» <i>Carlsson, E.</i> , ekonomichef, Sollefteå,	» 27 » ,
» <i>Lundberg, Rickard</i> , handlande, Näsåker,	» 27 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Johansson, Edvard</i> , landstingsman, Häradsköp, Skillingaryd,	med 27 röster,
» <i>Karlsson, Anton</i> , arbetsförmedlingsdirektör, Jönköping,	» 27 » ,
» <i>Pettersson, Gustaf</i> , lantbrukare, Värnamo,	» 27 » ,
» <i>Estberg, Carl A.</i> , kamrer, Munksjö, Jönköping,	» 27 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Modéer, Seth</i> , handlande, Mönsterås,	med 27 röster,
» <i>Olsson, John</i> , skräddare, Kalmar,	» 27 » ,
» <i>Ander, E.</i> , lasarettssyssloman, Kalmar,	» 27 » ,
» <i>Jonsson, Axel</i> , landstingsman, Kalmar,	» 27 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Appelkvist, Caspar</i> , handelsföreståndare, Ronneby,	med 27 röster,
» <i>Wirde, Gottlieb</i> , adjunkt, Karlskrona,	» 27 » ,
» <i>Thorsell, Carl</i> , kamrerare, Ronneby,	» 27 » ,
» <i>Klemedtsson, Nils</i> , lantbrukare, Märserum,	» 27 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Svensson, Johan</i> , lantbrukare, Heljetorp, Väse,	med 27 röster,
» <i>Eliasson, Efraim</i> , ekonomichef, Karlstad,	» 27 » ,
» <i>Johansson, Henning</i> , landstingsman, Hygn, Värmlands Säby,	» 27 » ,
» <i>Eriksson, E. G.</i> , f. d. riksdagsman, Västbro, Värmlandsbro,	» 27 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr	<i>Svensson, M.</i> , kontorsbiträde, Kristianstad,	med 27 röster,
»	<i>Larsson, Nils</i> , lantbrukare, Karsta gård, Österslöv,	» 27 » ,
»	<i>Jönsson, Sven</i> , f. d. riksdagsman, Fridhill, Lövestad,	» 27 » ,
»	<i>Jeppson, Emil</i> , landstingsman, Haraberga, Knisslinge,	» 27 » ;

vid kontoret i Linköping

friherre	<i>Hermelin, Gösta</i> , Ulvåsa,	med 27 röster,
herr	<i>Hallendorff, Joh. Th.</i> , f. d. landstingsman, Gerstorp, Linköping,	» 27 » ,
»	<i>Åstrand, Gustaf Einar</i> , kassör, Linköping,	» 27 » ,
»	<i>Lindholm, Rud.</i> , kamrer, Linköping,	» 27 » ;

vid kontoret i Luleå

herr	<i>Lantz, E. P.</i> , distriktschef, Luleå,	med 27 röster,
»	<i>Bengtsson, Axel</i> , drätseldirektör, Piteå,	» 27 » ,
»	<i>Sandström, J. R.</i> , handlande, Gammelstad,	» 27 » ,
»	<i>Hedström, R. A.</i> , f. d. ombudsman, Luleå,	» 27 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr	<i>Wallin, Erik</i> , handelsföreståndare, Lidköping,	med 27 röster,
»	<i>Norell, Adolf</i> , f. d. riksdagsman, Örslösa,	» 27 » ,
»	<i>Björk, Gotthard</i> , redaktör, Mariestad,	» 27 » ,
»	<i>Karlsson, Martin</i> , lantbrukare, Nolebo, Lundsbrunn,	» 27 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr	<i>Eriksson, Karl</i> , f. d. riksdagsman, Lundby, Okna,	med 27 röster,
»	<i>Cederstrand, Th.</i> , handlande, Norrköping,	» 27 » ,
»	<i>Eriksson, Josef</i> , kommunalkamrer, Finspång,	» 27 » ,
»	<i>Svantesson, Samuel</i> , nämndeman, Torp, Vånga,	» 27 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr	<i>Carlsson, E. G.</i> , nämndeman, Katrineholm,	med 27 röster,
»	<i>Granath, E. A.</i> , lantbrukare, Kälkesta, Jönåker,	» 27 » ,
»	<i>Hedin, Karl</i> , ingenjör, Kärrbo, Nyköping,	» 27 » ,
»	<i>Schill, L. A.</i> , f. d. riksdagsman, Eskilstuna,	» 27 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr	<i>Gustafsson, Gid.</i> , redaktör, Sundsvall,	med 27 röster,
»	<i>Sköllerstedt, Evald</i> , överkonstapel, Sundsvall,	» 27 » ,
»	<i>Ågren, Hugo</i> , förste bokförare, Kubikenborg,	» 27 » ,
»	<i>Berggren, Tord</i> , kamrer, Sundsvall,	» 27 » ;

vid kontoret i Umeå

herr	<i>Lagerkvist, Emil</i> , f. d. riksdagsman, Umeå,	med 27 röster,
»	<i>Conradson, R.</i> , apotekare, Nordmaling,	» 27 » ,
»	<i>Lilja, G. H.</i> , tågmästare, Vännäs,	» 27 » ,
»	<i>Jonsson, P. L.</i> , hemmansägare, Sävar,	» 27 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr	<i>Tapper, K.</i> , kassör, Uppsala,	med 27 röster,
»	<i>Ekstrand, Åke</i> , e. o. hovrättsnotarie, Uppsala,	» 27 » ,
»	<i>Olsson, N. S.</i> , landstingsman, Skärplinge,	» 27 » ,
»	<i>Wahlstedt, Uno</i> , bagare, Uppsala,	» 27 » ;

vid kontoret i Visby

herr	<i>Engström, Herman</i> , landstingsman, Slite,	med 27 röster,
»	<i>Palmqvist, K. V.</i> , nämndeman, Bomarve, Bander,	» 27 » ,
»	<i>Lindstedt, P. S.</i> , handlande, Klintehamn,	» 27 » ,
»	<i>Gardell, Arvid</i> , f. d. riksdagsman, Stenstu, Sylfaste,	» 27 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr	<i>Sjölin, Bengt</i> , överingenjör, Trollhättan,	med 27 röster,
»	<i>Kjerrulf, E. A. I.</i> , godsägare, Vänersborg,	» 27 » ,
»	<i>Lundgren, Anton</i> , poliskonstapel, Vänersborg,	» 27 » ,
»	<i>Johansson, Gustaf</i> , kommunalnämndsordförande, Blaxtorp, Sjuntorp,	» 27 » ;

vid kontoret i Västerås

herr	<i>Landstätt, R.</i> , kamrer, Västerås,	med 27 röster,
»	<i>Andersson, Fr. O.</i> , fjärdingsman, Hallstahammar,	» 27 » ,
»	<i>Sjöfält, Karl</i> , sekreterare, Västerås,	» 27 » ,
»	<i>Ekström, L. J.</i> , landstingsman, Ekeby, Hallstahammar,	» 27 » ;

vid kontoret i Växjö

herr	<i>Ljungkvist, J. M.</i> , garvare, Växjö,	med 27 röster,
»	<i>Svensson, Johan E.</i> , hemmansägare, Villansfarm, Alvesta,	» 27 » ,
»	<i>Hultin, Gustaf</i> , lokomotivförare, Älmhult,	» 27 » ,
»	<i>Rydström, Eric</i> , f. d. riksdagsman, Vråen, Lidnäs,	» 27 » ;

vid kontoret i Örebro

herr	<i>Molin, C. A.</i> , f. d. riksdagsman, Örebro,	med 27 röster,
»	<i>Fromell, A. R.</i> , direktör, Örebro,	» 27 » ,
»	<i>Karlsson, Johan</i> , landstingsman, Björkmo, Granbergsdal,	» 27 » ,
»	<i>Gillbom, John E.</i> , köpman, Örebro,	» 27 » ;

vid kontoret i Östersund

herr	<i>Henriksson, Henrik, d. y.</i> , disponent, Östersund,	med 27 röster,
»	<i>Nilsson, Nils</i> , lantbrukare, Tullus, Nälden,	» 27 » ,
»	<i>Holm, Sigurd</i> , typograf, Östersund,	» 27 » ,
»	<i>Nilsson, Nils, d. y.</i> , lantbrukare, Dille, Täng,	» 27 » ;

suppleanter:*vid kontoret i Göteborg*

herr	<i>Andersson, Sven</i> , expeditör, Göteborg,	med 24 röster,
»	<i>Rhedin, C. W. F.</i> , major, Göteborg,	» 23 » ,
»	<i>Gidén, Edvin</i> , advokat, Hovås,	» 22 » ,
»	<i>Rahmn, Gösta</i> , rektor, Göteborg,	» 21 » ;

vid kontoret i Malmö

herr	<i>Jensen, Martin Christian</i> , f. d. riksdagsman, Lund,	med 24 röster,
»	<i>Danilo, Einar</i> , folkskollärare, Sjöbo,	» 23 » ,
»	<i>Andersson, Fritz</i> , lantbrukare, Västra Nöbbelöv,	» 22 » ,
»	<i>Borg, Nils</i> , poststationsföreståndare, Östra Sallerup,	» 21 » ;

vid kontoret i Falun

herr	<i>Berg, K. F.</i> , landstingsman, Vansbro,	med 24 röster,
»	<i>Olsson, Anders</i> , f. d. riksdagsman, Mora,	» 23 » ,
»	<i>Kvist, Anders H.</i> , kommunalnämndsordförande, Lenåsen,	» 22 » ,
»	<i>Ovanmyra</i> ,	» 21 » ,
»	<i>Larsson, Sixten</i> , kommunalkamrer, Falun,	» 21 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Norell, J. A.</i> , fabrikkör, Söderhamn,	med 24 röster,
» <i>Carlsson, Pontus</i> , målaremästare, Gävle,	» 23 » ,
» <i>Karlsson, Thure</i> , föreståndare, Bollnäs,	» 22 » ,
» <i>Larsson, Nils</i> , lantbrukare, Kälkebo, Forssa,	» 21 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Lindblad, H. F.</i> , folkskollärare, Sibbarp,	med 24 röster,
» <i>Bohlers, K.</i> , lantbrukare, Bol, Vessigebro,	» 23 » ,
» <i>Larsson, Oskar</i> , järnarbetare, Halmstad,	» 22 » ,
» <i>Rosén, Edvin</i> , skomakaremästare, Slöinge,	» 21 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Lindeborg, J.</i> , kamrer, Härnösand,	med 24 röster,
» <i>Fahlén, Verner</i> , lantbrukare, Nordanåker, Nyland,	» 23 » ,
» <i>Sundström, O. W.</i> , sågverksarbetare, Kramfors,	» 22 » ,
» <i>Björck, Nils</i> , landstingsman, Kramfors,	» 21 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Boman, Rudolf</i> , lantbrukare, Kieryd, Vireda,	med 24 röster,
» <i>Larsson, Einar</i> , lantbrukare, Klevarp, Bogla,	» 23 » ,
» <i>Schillner, Erik</i> , redaktör, Huskvarna,	» 22 » ,
» <i>Svensson, Bernhard</i> , kommunalnämnsordförande, Skoga, Hyltebruk,	» 21 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Therner, R.</i> , agronom, Smedby,	med 24 röster,
» <i>Johansson, Gotthard</i> , landstingsman, Emmaboda,	» 23 » ,
» <i>Olsson, Waldemar</i> , landstingsman, Oskarshamn,	» 22 » ,
» <i>Källén, Albert</i> , lantbrukare, Källingemöre, Tingsdal,	» 21 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Andersson, Anton</i> , vaktmästare, Karlskrona,	med 24 röster,
» <i>Dahl, Aug.</i> , häradsdomare, Svängsta,	» 23 » ,
» <i>Andersson, O. W.</i> , rektor, Karlskrona,	» 22 » ,
» <i>Knutsson, Albin</i> , folkskollärare, Eringsboda,	» 21 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Andersson, C. W.</i> , lantbrukare, Löved, Forshaga,	med 24 röster,
» <i>Wennberg, G. W.</i> , kassör, Skoghall,	» 23 » ,
» <i>Lövåsen, Frans</i> , landstingsman, Väse,	» 22 » ,
» <i>Petersson, Valter</i> , ombudsman, Karlstad,	» 21 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Widén, Edvin</i> , överlärare, Vinslöv,	med 24 röster,
» <i>Vestesson, Victor</i> , nämndeman, Ivetofta, Bromölla,	» 23 » ,
» <i>Nilsson, Sture A.</i> , kamrer, Fjälkinge,	» 22 » ,
» <i>Olsson, Nils</i> , lantbrukare, Åsums Killegård, Åsumtorp,	» 21 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Johnsson, Robert</i> , överkontrollant, Linköping,	med 24 röster,
» <i>Westström, Erik</i> , stiftsjägmästare, Linköping,	» 23 » ,
» <i>Andersson, Mandor</i> , landstingsman, Linköping,	» 22 » ,
» <i>Jansson, Hugo</i> , direktör, Linköping,	» 21 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Johansson, Anders</i> , landstingsman, Ersnäs,	med 24 röster,
» <i>Jansson, Gustav</i> , landstingsman, Karlsborg, Vánafjärden,	» 23 » ,
» <i>Edbom, O. H.</i> , grosshandlare, Luleå,	» 22 » ,
» <i>Carlsson, Otto</i> , banmästare, Luleå,	» 21 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Öster, Ernst</i> , lantbrukare, Fagersanna,	med 24 röster,
» <i>Sundén, Carl</i> , lantbrukare, Hova,	» 23 » ,
» <i>Jakobsson, Märten</i> , kontorist, Falköping,	» 22 » ,
» <i>Ljungström, Erik</i> , möbelhandlare, Mariestad,	» 21 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Johansson, John</i> , lantbrukare, Ånestad, Norrköping,	med 24 röster,
» <i>Ljungberg, A. J.</i> , förste lärare, Norrköping,	» 23 » ,
» <i>Malmberg, David</i> , pappersbruksarbetare, Vilberga, Norrköping,	» 22 » ,
» <i>Fransson, Emil</i> , folkskollärare, Doverstorp,	» 21 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Smedberg, Harald</i> , agronom, Brunsta, Torshälla,	med 24 röster,
» <i>Boman, Axel</i> , lantbrukare, Strängnäs,	» 23 » ,
» <i>Berger, C. O.</i> , folkskollärare, Stigtomta,	» 22 » ,
» <i>Stigberg, Edvin</i> , järnarbetare, Katrineholm,	» 21 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Nilsson, B.</i> , lantbrukare, Skedvik, Attmar,	med 24 röster,
» <i>Modin, Helmer</i> , kapten, Sundsvall,	» 23 » ,
» <i>Kahlin, E.</i> , löjtnant, Sundsvall,	» 22 » ,
» <i>Wiklander, Tyko</i> , kommunalkamrer, Alnö,	» 21 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Jonsson, Rudolf</i> , lantbrukare, Stöcksjö,	med 24 röster,
» <i>Grahnén, Alfr. A:son</i> , landstingsman, Granö,	» 23 » ,
» <i>Jacobsson, Thorvald</i> , landstingsman, Robertsfors,	» 22 » ,
» <i>Blomkvist, Jonas</i> , hemmansägare, Pengsjöby,	» 21 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Andersson, T. P. E.</i> , bokbindare, Uppsala,	med 24 röster,
» <i>Samzelius, J. A. T.</i> , andre bibliotekarie, Uppsala,	» 23 » ,
» <i>Pettersson, Valfrid</i> , lantbrukare, Björkby, Gamla Uppsala,	» 22 » ,
» <i>Johansson, Tuve</i> , kamrer, Tierp,	» 21 » ;

vid kontoret i Visby

herr <i>Svensson, Ernst</i> , landstingsman, Diskarve, Roma,	med 24 röster,
» <i>Nilsson, C. O.</i> , redaktör, Visby,	» 23 » ,
» <i>Olofson, A. G.</i> , agronom, Visby,	» 22 » ,
» <i>Nilsson, Hj.</i> , drätselkassör, Visby,	» 21 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Andréen, Anders</i> , handlande, Brålanda,	med 24 röster,
» <i>Nicklasson, Otto</i> , f. d. riksdagsman, Råda, Sjuntorp,	» 23 » ,
» <i>Nilsson, G. S.</i> , fabrikör, Herrljunga,	» 22 » ,
» <i>Nilsson, Oskar</i> , byggnadssnickare, Trollhättan,	» 21 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Lundgren, Joh.</i> , ingenjör, Västerås,	med 24 röster,
» <i>Fröier, Isidor</i> , folkskollärare, Västerås,	» 23 » ,
» <i>Berglind, Karl T.</i> , lantbrukare, Väsby, Tärna,	» 22 » ,
» <i>Ericsson, S. P.</i> , kontorist, Västanfors,	» 21 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Gustafsson, Amandus</i> , järnarbetare, Växjö,	med 24 röster,
» <i>Pettersson, P. Herman</i> , häradssdomare, Holstensskog, Tolg,	» 23 » ,
» <i>Sandstedt, Ernst</i> , nämndeman, Björkebråten, Ryd,	» 22 » ,
» <i>Pettersson, Erik</i> , folkskollärare, Alvesta,	» 21 » ;

vid kontoret i Örebro

herr <i>Larsson, Hjalmar</i> , lantbrukare, Eldvalla, Glanshammar,	med 24 röster,
» <i>Nilsson, Erik</i> , godsägare, Göksvalla, Hidingebro,	» 23 » ,
» <i>Berggren, C. A.</i> , advokat, Örebro,	» 22 » ,
» <i>Hällvik, Oskar</i> , redaktör, Örebro,	» 21 » ;

vid kontoret i Östersund

herr <i>Lögberg, J.</i> , hemmansägare, Genvalla,	med 24 röster,
» <i>Olsson, Olof</i> , komm.-nämndsordf., Undrom, Rödön,	» 23 » ,
» <i>Clarín, Ruben</i> , tapetserare, Östersund,	» 22 » ,
» <i>Persson, Nils</i> , lantbrukare, Trången, Aspås,	» 21 » .

*Robert von Horn.**Ernst Hage.**And. Hilding.**K. A. Westman.*

Tillika beslöts, på framställning av herr talmannen, att protokollsutdrag härom skulle avgå till bankoutskottet med anmodan till utskottet att om valen låta underrätta ej mindre de valda än även fullmäktige i riksbanken samt vederbörande avdelningskontors styrelser.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 32, angående gäldandet av vissa haverikostnader m. m.; samt
nr 50, angående anslag till om- och tillbyggnad av ekonomibyggnaderna vid dövstumskolan å Broby gård m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 55, med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § och 14 § 2 mom. lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 59, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 61, angående förslag för anskaffning av vägmaskiner m. m.;
nr 62, angående förvärv av vattenrätt i Ångermanälven m. m.;
nr 63, angående viss omläggning av systemet för de värnpliktigas rullfö-
ring och redovisning m. m.; samt

nr 65, angående befrielse för vicekorpralen S. H. Hansson m. fl. från ersättningssskyldighet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blevo propositionerna nr 60, 64, 66—71 och 73—76 på begäran bordlagda, varemot propositionen nr 78 nu hänvisades till bankoutskottet.

Herr Lindhagen erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag anhåller om kammarens tillstånd att få framställa följande *interpellation*. Jag hade tänkt framlägga den i går, men så befanns det, att något plenum icke var utsatt till klockan 4 i går, och därför har jag varit hänvisad till att göra det i dag.

Interpellation ang. erinran om den fördragsenligt gällande internationella rättsordningen.

Tidens mörkläggnings avslöja sig alltmer. Det börjar därigenom skimra såsom en kontrastverkan svaga ljusningar vid horisonterna. *Fredens idé* begär att få blanda sig något i det stora spelet. Detta livskrav kommer nedifrån, från de menige människorna, som överallt i världen hata kriget.

I dag sammanträdde i Köpenhamn de tre skandinaviska utrikesministrarna för att rådslå om situationen och Skandinavien kallelser. I förrgår blevo vi i svenska riksdagen i tillfälle att få manifesteras en del tankar. Ehuru för litet i fredsfrågan.

Emellertid även de svenska statsmakterna längta efter utsikter att komma ifrån det inferno, som nu hotar världen. De i första kammaren den 30 januari väckta tre sammanhängande interpellationerna i frågans hela vidd biföllos också av kammaren. Och utrikesministern har lovat, att ett svar icke skall utebli.

Det är emellertid åtskilligt, som då behöver ytterligare komma i dagen. Vi skola hjälpa Finland på tillåtliga sätt, var i förrgår lösen i riksdagen från båda statsmakterna. Men det verksammaste stödet för Finlands, de neutralas och mänsklighetens sak är väl, att skandinaverna nu slå sitt stora slag för sin *rätt till neutralitet* och för sin plikt att skydda den med en mobilisering även av sanningens makt. Eller som skalden uttryckte det: »Vad våldet må skapa är vanskligt och kort, det dör som en stormvind i öknen bort. Men sanningen lever bland bilor och svärd, lugn står hon med strålände pannan. Hon varnar alltjämt för den nattliga värld och pekar alltjämt mot en annan.»

Detta var Esaias Tegnér's maning till svenskarna redan från de napoleonska världskrigens tid. Det bör väl då vara ett tidsenligt handtag åt fredens idé att upplysa världen om att den redan har en internationell rättsordning i ingångna fördrag, som gälla ännu. De äro *undertecknade även av de europeiska stormakterna*. Deras namn är Haagkonferensernas beslut 1899 och 1907 samt Kellogg-pakten, även kallad Parispakten, av år 1928.

I den sista överenskommelsen voro vi alla till och med ense därom, att »krig var en förbrytelse». Haagkonferenserna kommo ej så långt, ity att de ej upplevat det sista världskriget. Men de förbjödo bombardering av öppna städer och civilbefolkning och påbjödo rimlig hänsyn till den gamla ideologien om havens frihet och rätt för en neutral stat att över haven förse sig med de nödiga medlen för sitt uppehälle. Detta även under stormaktskrig med deras kamp för segerfreder med dessas påbröd av nya slika olyckor.

Det hemställas på dessa skäl om kammarens tillstånd att få till utrikesministern framställa även följande spörsmål:

1. Bör det ej nu vara en kallelse för de neutrala att — vid sidan av militär beredskap och eventuell uppfordran till samfällid överläggning om en konstruktiv plan för hela världens fred — även påminna om *den förenämnda ännu gäl-*

Interpellation ang. erinran om den fördragsenligt gällande internationella rättsordningen. (Forts.)

lande internationella rättsordningen, som fastställts vid Haagkonferenserna 1899 och 1907, samt genom Kelloggpakten, även kallad Parispakten, av år 1928?

2. Det kan väl sålunda icke nog ofta erinras, att så gott som samtliga stater i Parispakten 1928 enade sig om det uttalandet, att »krig var en förbrytelse».

3. Finner icke utrikesministern det för stunden vara en synnerlig anledning för skandinaverna att erinra världen även om Haagkonferensernas *förbud att bombardera öppna städer och civilbefolkning* samt *påbud av rätt för neutrala stater att med begagnande av »havens frihet» lojalt tillgodose sina oundgängliga behov?*

4. Kan det förväntas, att utrikesministern benäget uttalar sig även om förenämnda tre tilläggsfrågor till de tre sammanhängande interpellationerna av den 30 januari om en framfärd omsider tillika för fredens idé?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, angående reglering för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatsens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel till luftskyddsanordningar vid telegrafverket m. m.;

nr 39, i anledning av i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag under försvarsdepartementet till kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond;

nr 40, i anledning av i statsverkspropositionen gjord framställning om anslag till inköp av fastighet för beskickningen i Lima;

nr 41, i anledning av i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag under handelsdepartementet till kapitalinvesteringar i fonden för förslag till statsverket;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för förstärkning av flygvapnet jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om tilläggsavgift för vissa postexpeditioner vid postverkets expedition å centralstationen i Stockholm;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 15 juni 1934 (nr 300) om sparbankernas säkerhetskassa; samt

nr 12, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatsens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för avhjälpande av stråfoderbrist på Öland.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Herr talmannen hemställde nu, att kammaren ville besluta att ajournera sina förhandlingar till kl. 4.30 e. m., då ytterligare ett utskottsbetänkande, av brådskande natur, väntades inkomma till bordläggning.

Denna hemställan bifölls, varefter förhandlingarna avbrötos kl. 4.17 e. m.

Då förhandlingarna kl. 4.30 e. m. återupptogs, anmäldes och bordlades bankoutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till meddelande om förordnande jämlikt 1 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.31 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.